T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

MORAL PANİK KURAMI ÇERÇEVESİNDE MEDYANIN GÖÇMEN/MÜLTECİ/SIĞINMACILARA YÖNELİK ALGISAL ETKİLERİ

Yasemin KÜÇER DİLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Prof. Dr. Ertan BEŞE

Çankırı – 2023

T.C.

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ ANABİLİM DALI

MORAL PANİK KURAMI ÇERÇEVESİNDE MEDYANIN GÖÇMEN/MÜLTECİ/SIĞINMACILARA YÖNELİK ALGISAL ETKİLERİ

Yasemin KÜÇER DİLER

ORCID: 0000-0002-8511-2700

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Prof. Dr. Ertan BEŞE

Çankırı – 2023

İÇİNDEKİLER

Sayfa

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ iii
TEZ KABUL VE ONAY iv
ÖNSÖZ v
ÖZET vi
ABSTRACT vii
KISALTMALAR viii
TABLO LİSTESİ ix
ŞEKİL LİSTESİ x

1. GİRİŞ 1
2. MATERYAL VE YÖNTEM: METODOLOJİK ÇERÇEVE 4
2.1. Araştırmanın Amacı 4
2.2. Araştırmanın Kapsamı 7
2.3. Araştırmanın Yöntemi 8
2.4. Durum Çalışması 8
2.5. Eleştirel Söylem Analizi 9

3. KAVRAMSAL VE TEORİK ÇERÇEVE 16
3.1. 'Moral Panik' Kavramı 16
3.2. 'Moral Panik' Kavramının Gelişimi 16
3.3. 'Moral panik' Kavramının Medya ile İlişkisi 20
3.4. Medyanın Moral Panik İnşası ve Stereotipler 20
3.5. Sapkınlığın Abartılması ve Otorite 26
3.6. Moral Panik Modelleri 28
3.7. Cohen Modeli (İngiltere) 28
3.8. Hall ve Diğerleri (İngiltere) 30
3.9. Goode ve Ben-Yehuda (ABD) 32
3.10. Philip Jenkins (ABD) 33

4. MORAL PANİK KURAMI VE HİPERGERÇEKLİK: TEORİK ÇERÇEVE 35
4.1. Hipergerçeklik 35
4.2. Simulakrlar 38
4.3. Medya ve Simülasyon 42

5. ARAŞTIRMA BULGULARI 47
6. TARTIŞMA 58
7. SONUÇ 61
KAYNAKÇA 66
EKLER 70
EK-1: SÖZCÜ GAZETESİ - MİSAFİRLER (!) SUÇ MAKİNESİ GİBİ 70
EK-2: YENİ ŞAFAK GAZETESİ- MÜLTECİ PANİĞİ 71
EK-3: DÜNYA GAZETESİ- VERGİ VERMEYEN SURİYELİ ESNAF HAKSIZ REKABET YARATIYOR 72
EK-4: YENİ ŞAFAK GAZETESİ- SON 5 AYDA 21 BİN KAÇAK GÖÇMEN YAKALANDI 73
ÖZGEÇMİŞ 74

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım *Moral Panik Kuramı Çerçevesinde Medyanın Göçmen/Mülteci/Sığınmacılara Yönelik Algısal Etkileri* çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

… / … / 2023

İmza

Yasemin KÜÇER DİLER

TEZ KABUL VE ONAY

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yasemin KÜÇER DİLER tarafından hazırlanan *Moral Panik Kuramı Çerçevesinde Medyanın Göçmen/Mülteci/Sığınmacılara Yönelik Algısal Etkileri* başlıklı bu çalışma, *.../.../2023* tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda *oybirliği* başarılı bulunarak jürimiz tarafından *Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi* Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Danışman	: Prof. Dr. Ertan BEŞE	İmza: ……..
Üye	: Prof. Dr. Ahmet Erkan HOCA	İmza: ……..
Üye	: Dr. Cem KARAKILIÇ	İmza: ……..

ONAY

Bu Tez, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun ...../..../ 2023 tarih ve ..... sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Çoşkun POLAT

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın planlanmasında, araştırılmasında, yürütülmesinde ve son olarak tamamlanmasında, değerli bilgilerini ve en önemlisi kıymetli zamanını benimle paylaşan, sabırla ve ilgiyle her soruya cevap veren, engin bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım, yönlendirme ve bilgilendirmeleriyle çalışmamın son şeklini almasını sağlayan sayın hocam Prof. Dr. Ertan Beşe'ye sonsuz teşekkürlerimi ve şükranlarımı sunarım.

Çalışma süresince yaşadığım tüm zorluklarda yanımda olup bana yol gösteren ve desteğini asla esirgemeyen sevgili eşime, hayatımın her evresinde bana destek olan ve hemen her fırsatta eğitimin önemine değinen canım babama ve eğitim hayatım boyunca desteklerini en derinden hissettiğim tüm sevdiklerime sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

…/…/ 2023

Yasemin KÜÇER DİLER

ÖZET

Tezin Başlığı : Moral Panik Kuramı Çerçevesinde Medyanın Göçmen/Mülteci/Sığınmacılara Yönelik Algısal Etkileri
Tezin Yazarı : Yasemin KÜÇER DİLER
Danışman : Prof. Dr. Ertan BEŞE
Anabilim Dalı : Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı
Tezin Türü : Yüksek Lisans
Kabul Tarihi : 03/07/2023

Bu çalışmada, göçmenlere yönelik olumlu ya da olumsuz genel tutumların veya genelleştirilmiş inançların oluşmasında medya tarafından üretilen moral paniklerin ne denli etkili olduğu ve hipergerçeklik kuramı ile moral panikler arasındaki benzerliğin imkânı sorgulanmıştır. Çalışmada "göçmen/mülteci/sığınmacıları" ele alan yazılı basının dijital platformlarında yer alan haberler moral panik kuramı çerçevesinde ele alınmış ve hipergerçeklik kuramı ile ilişkilendirilmiştir. Çalışmanın yöntemi "Durum Çalışması" ve "Eleştirel Söylem Analizi" olarak belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Moral Panik, Medya, Sığınmacı, Hipergerçeklik, Simülasyon.

ABSTRACT

Thesis Title : Perceptual Effects of Media on Migrants Refugees/Asylum Seekers in the Framework of Moral Panic Theory
Author : Yasemin KÜÇER DİLER
Supervisor : Prof. Dr. Ertan BEŞE
Department : Graduate School of Social Sciences
Thesis Type : Master's Thesis
Date : 03/07/2023

In this study, it has been questioned how effective the moral panics produced by the media in the formation of positive or negative general attitudes or generalized beliefs towards immigrants and the possibility of the similarity between the hyperreality theory and moral panics. In the study, the news on the digital platforms of the print media that deal with "migrants/refugees/asylum seekers" were handled within the framework of moral panic theory and associated with hyperreality theory. The method of the study was determined as "Case Study" and "Critical Discourse Analysis".

Keywords: Moral panic, Media, Asylum Seekers, Hyperreality, Simulation.

KISALTMALAR

A.e.	Aynı eser
a.g.e.	Adı geçen eser
Akt.	Aktaran
Bkz.	Bakınız
bs.	Basım
c.	Cilt
Ç.n.	Çevirenin Notu
Çev.	Çeviren
Der.	Derleyen
Ed.	Editör
Haz.	Hazırlayan
KİA	Kitle İletişim Araçları
Orj.	Orijinal
s.	Sayfa
TV	Televizyon
v.d.	Ve diğerleri

TABLO LİSTESİ

Tablo No: **Sayfa**

Tablo 2.1: Durum çalışması desenleri 9
Tablo 2.2: İdeolojik tutum/grup şeması.....12
Tablo 2.3: Eleştirel söylem çözümlemesi makro yapılar.....13
Tablo 2.4: Eleştirel söylem çözümlemesi mikro yapılar 14

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil No: **Sayfa**

Şekil 3.1: Sapkınlığı abartma döngüsü 27
Şekil 3.2: Sapkınlık çoğalması modeli 30

1. GİRİŞ

Moral panikler, genellikle ansızın ortaya çıkan, birkaç ay veya birkaç yıl içinde büyüyerek toplumda endişe ve panik hissine yol açan, sonrasında ise ortadan kaybolan, yaygın sosyal korku olaylarıdır. Moral panik, tanımı ve doğası gereği diğer sosyal olgulardan zamanla sönümlenerek yok olması bakımından farklılaşır. Genel işleyiş olarak moral paniklerde; toplumda var olan ancak göze çarpmayan, sıradan denilebilecek sapkın bir durum, olay, kişi ya da gruplar abartılı bir sunumla öne çıkarılır, bir panik havası yaratılır ve bu yolla toplumun geniş bir kesimi söz konusu meseleye kanalize olur.

Sonrasında ise medyadan politikacılara, kanaat önderlerine, Sivil Toplum Kuruluşlarına (STK) ve kolluk kuvvetlerine kadar geniş bir insan kitlesi moral paniğin nesnesi haline gelen durum, olay, kişi ya da gruplar ile ilgili politika yapar.

İktidar tarafından organize edildiği göz önünde bulundurulduğunda *'gürültücü inşa'* izlenimi veren moral panikler, doğası gereği "sapkınlığı artırmaya" hizmet eder. Hâlihazırda paniğin mimarı olan kontrol grupları/toplumsal denetim mekanizmaları bu süreçte artan sapkınlığa işaret eder ve böylelikle yeni önlemler alır, yeni yaptırımları teşvik eder ya da var olan bazı yasal düzenlemeleri kendi bakış açılarına/ihtiyaçlarına göre revize eder.

Buna göre moral panik, egemen kültür ve iktidar ağı tarafından marjinalleştirilmiş alt kültür gruplarını hedef alan ve toplumsal denetim mekanizmaları için uygun ortamın yaratılmasına hizmet eden bir duruma işaret eder. Moral paniğin oluşması ve yaygınlaşması sürecinde medya başat bir enstrüman olarak kabul edilir. Stanley Cohen'in de vurguladığı üzere medya, moral panik süreçlerinde, *"hem ahlaki paniğin örgütleyicisi hem de toplumsal denetim sisteminin önemli bir parçasıdır"* (Cohen, 2019, s.11).

Dolayısıyla egemen kültür veya iktidar tarafından, özellikle gençlik alt gruplarının ya da ahlaki bir sınıra ihtiyacı olduğu düşünülen, marjinalleştirilmiş alt kültür gruplarının (göçmenler, bekâr anneler, işçi sınıfından gençler) moral paniğin nesı

olmaları ve bu yolla stereotipleştirilmelerinde medya kritik bir önemdedir. Ancak moral paniğin vurgulanmasındaki tek enstrüman medya veya medyanın alarm seviyesinde yapmış olduğu haberler değildir. Yorumcular, politikacılar ve kamuoyunu yönlendirme gücüne sahip çevreler de röportajlar, yorum programları vs. aracılığıyla ahlaki sınırlara yapılan vurguyu –yine medya aracılığıyla- pekiştirirler.

Bilindiği üzere Ortadoğu'da başlayan ve sonuçları bakımından neredeyse tüm dünyayı etkileyen Arap Baharı, bölge ülkelerinde iç karışıklık ve savaşlara neden olmuştur. Özellikle 2011 yılında başlayan Suriye Savaşı sonucunda kitlesel göçler gerçekleşmiş ve göç olgusu neredeyse dünya ülkelerinin en önemli gündem maddesi haline gelmiştir.

Sayısı milyonlara varan göçmenlerin, ülkelerindeki iç karışıklık ve savaştan kaçarak komşu ülkeler ile Avrupa ülkelerine yönelmesiyle göçmenlerin geleceği ile ilgili soru işaretleri artmıştır. Özellikle Suriye savaşının üzerinden çok geçmesine rağmen ülkede huzur ve sükûnet ortamının sağlanamamış olması, göçmenlerin ağırlıklı olarak bulunduğu ülkelerdeki yerleşik halkta huzursuzluğa yol açmış, Avrupa ülkeleri ise daha katı göç ve göçmen politikaları uygulamaya başlamıştır.

Sonuç olarak, uzun zamana yayılmasına karşın devam eden göç hareketleri, belirgin bir biçimde ön yargıların artmasına neden olmuş; göçmenler bulundukları ülkelerde baş gösteren, başta ekonomik sıkıntılar olmak üzere artan suç oranları, kültürel yozlaşma vs. gibi pek çok sorunun temel sebebi olarak görülmeye başlanmıştır.

Bu tip genel inançların ya da göçmenlere yönelik genel tutumların oluşmasında medya metinlerinde kullanılan dilin, seçilen görsellerin, tartışma/yorum programlarında yer alan yorumcuların daha çok göçmen karşıtı söylemler üretmesinin ve göçmenlere yönelik yapılan haberlerin etkili olduğu görülmüş, medyanın göçmenlerle ilgili münferit olayları moral panik formunda sunarak gerçekliği ters yüz ettiği ve hatta yeniden inşa ettiği düşünülmüştür.

Bu çalışmada, göçmenlere yönelik olumlu ya da olumsuz genel tutumların veya genelleştirilmiş inançların oluşmasında medya tarafından üretilen moral paniklerin

ne denli etkili olduğu ve hipergerçeklik kuramı ile moral panikler arasındaki benzerliğin imkânı sorgulanmıştır.

Çalışma yedi bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüme karşılık gelen giriş kısmında çalışmanın genel bir çerçevesi çizilmiştir. İkinci bölümde araştırmanın yöntem ve materyallerinin açıklandığı metodolojik çerçeve kısmı yer almaktadır. Bu bölümde araştırmanın amacı, kapsamı ve yöntemi detaylandırılmıştır. Çalışmanın yöntemlerinden olan 'Durum Çalışması' ile 'Eleştirel Söylem Analizi' açıklanmış ve çalışmadaki kullanım amaçlarına değinilmiştir.

Üçüncü bölümde 'Moral Panik Kuramı' ile ilgili kavramsal çerçeveye yer verilmiştir. Moral panik kavramının açıklandığı bu kısımda kavramın gelişimi, medya ile ilişkisi, medyanın moral panik inşası, stereotipler, sapkınlığın abartılması ve otorite gibi konuların üzerinde durulmuş, moral panik modelleri analiz edilmiştir.

'Moral Panik Kuramı' ve 'Hipergerçeklik Kuramı' ile ilgili teorik çerçevenin çizildiği dördüncü bölümde, Baudrillard tarafından ortaya atılan hipergerçeklik, simulakrlar, simülasyon kavramları, medya ve moral panik kuramı ile ilişkilendirilerek açıklanmış ve iki kuramın birlikte çalışma imkanı sorgulanmıştır.

Beşinci bölümde araştırma bulguları yer almaktadır. Bu kısımda yazılı basının dijital platformlarında yer alan ve göçmen/mülteci/sığınmacılar ile ilgili haberler eleştirel söylem çözümlemesi yöntemi ile analiz edilmiştir. Çalışma için seçilen haber metinleri Teun A. Van Dijk tarafından geliştirilen makro-mikro yapı çözümlemeleri esas alınarak çözümlenmiştir.

Çalışmanın altıncı kısmı olan tartışma bölümünde ise araştırma bulgularına dayanarak medyanın göçmen/mülteci/sığınmacılara yönelik tepkisinin mahiyeti, göçmenlere yüklenen sahte nitelikler ile medyanın ve otoritenin göçmen/mülteci/sığınmacılar konusunda daha çok hangi temaların üzerinde durduğu açıklanmıştır. Sonuç bölümünde ise yapılan incelemelerin sonucunda ortaya çıkan bulgular yorumlanmıştır.

2. MATERYAL VE YÖNTEM:

METODOLOJİK ÇERÇEVE

2.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı kendi görüş ve tutumlarına dayanan yayın politikası çerçevesinde her türlü enformasyonu/mesajı kitlelere aktaran medyanın göç alan ülkelerde göçmen/mülteci/sığınmacılara yönelik algı ve bilinç oluşturması kapsamında bir yöntem olarak bilinçli ya da bilinçsiz bir biçimde moral (ahlâki) panikler yaratıp yaratmadığını incelemektir.

Moral panik, genel olarak sapkınlık ve suç ile ilgili akademik çalışmalarda kullanılan bir terim olarak karşımıza çıkmaktadır. Azınlık gruplarına, marjinalleştirilmiş alt kültür gruplarına, uzlaşmaya dayalı değerlere bir tür tehdit gibi görünen gruplara veya ilgi alanlarına yönelik kamusal ve siyasi tepkileri ifade eder. Moral panikler toplumsal tepki ağırlıklıdır ve medya kaynaklıdır. Kitle, genellikle medya tarafından yönlendirilen bir sürecin sonucunda toplumsal tepkinin hedefi olan bir grubu 'sapkın' olarak tanımlar ve olayları bağlamından koparark tamamen o gruba odaklanır (Jewkes, 2004 s.64).

Moral panik kuramı Türkçe literatürde çoğunlukla ahlaki panik olarak kullanılmıştır. Ancak 'moral' kelimesi ahlak, etik, ilke, maneviyat vs. pek çok kavramı kapsadığından bu tezde doğrudan, orijinal kavram olan 'moral panik' kavramı tercih edilecektir.

Çalışmada göçmen krizinin baş gösterdiği 2014-2015 yılları ile 'göç krizi' gündemiyle gerçekleştirilen zirve sonrasında üzerinde anlaşmaya varılan 18 Mart 2016 tarihli 'Türkiye-AB Zirvesi Bildirisi' başlangıç olarak kabul edilecektir.

Araştırma kapsamında ulusal medyada göçmen/mülteci/sığınmacılar ile ilgili yapılan haberler rastgele seçilecektir. Haberlerin seçiminde amaçlı rastgele örneklem

yöntemi kullanılacaktır. Bu örneklem yöntemi ile seçilen haber örnekleri moral panik ve hipergerçeklik kuramı ile sistematik bakımdan ilişkilendirilecektir.

Araştırmaya konu olan haber metinleri seçilirken muhalif gazeteler ile iktidara yakın gazetelerde yer alan haberlere yer verilecektir. Bu sayede ulusal medyada göçmen/mülteci/sığınmacılar ile ilgili haberlerin hangi kaynaklar tarafından moral panik formunda sunulduğu anlaşılmaya çalışılacaktır. Bu bakımdan bu araştırmada Sabah, Yeni Şafak, Sözcü ve Dünya Gazetesi'ne yer verilecektir.

Sabah ve Yeni Şafak gazetelerinin seçilmesinin nedeni iktidara yakın bir yayın politikası benimsemiş olmalarından ileri gelmektedir. Sözcü gazetesi ise hem muhalif olması hem de göçmen/mülteci/sığınmacılar ile ilgili konularda moral panik tonunda haberler yapma olasılığı bakımından çalışmaya dâhil edilmiştir. Dünya Gazetesi'nin tercih edilmesinin nedeni ise bu gazetenin göçmen/mülteci/sığınmacılar ile ilgili yaptığı ekonomi haberlerinin başka gazetelerce sıklıkla alıntılanmasından ileri gelmektedir.

Bilindiği üzere 2015 yılında Doğu Akdeniz üzerinden yaklaşık 1 milyon kişi Avrupa'ya ulaşmış, 4 bine yakın kişi göç yolunda can vermiştir. Verilen tarih aralığında gerçekleşen 'göç krizi' pek çok göçmene ev sahipliği yapmanın yanı sıra transit ülke olarak da kabul edilen Türkiye başta olmak üzere bu dönemde büyük oranda göç alan Avrupa ülkelerinin gündemlerini bir hayli meşgul etmiştir.

'Göçmen Mutabakatı' ya da '18 Mart Mutabakatı' olarak da bilinen anlaşma ise tam da sayılan sebeplerle 'göç krizi'ne bir çözüm bulmak amacıyla gerçekleştirilmek istenmiştir. Ancak mutabakat pek çok bakımdan (ahlaki, siyasi, hukuki açıdan) tartışma konusu olmuştur. Sözleşmenin göçmen trajedilerinin önüne geçmek yönünde atılan olumlu bir adım olduğunu düşünenler olduğu gibi tek meselenin taraf ülkelerin çıkarlarının korunması olduğu yönünde görüş bildirenler de olmuştur.

Söz konusu mutabakatın tartışmalı olarak kabul edilen bazı maddeleri aşağıda sıralanmıştır "Mülteci krizi: Türkiye ile AB arasındaki 'göçmen anlaşması' neleri kapsıyordu?"[1]

- ✓ 20 Mart 2016 tarihinden sonra Avrupa'ya geçmek isteyen tüm göçmenler Türkiye'ye iade edilecek,
- ✓ Türkiye düzensiz göçü engellemek adı altında kara ve deniz başta olmak üzere tüm göç güzergâhlarını sıkı denetim altında tutacak,
- ✓ Düzensiz geçişlerin azalması ya da bitmesi halinde de Avrupa ülkeleri ile birlikte 'Gönüllü İnsani Kabul Planı' devreye sokulacak.
- ✓ Yunan adalarından Türkiye'ye iade edilen her bir Suriye sığınmacı için Türkiye'den bir diğer Suriyeli sığınmacı AB'ye yerleştirilecek (1'e 1 formülü). İlk etapta 18 bin kişi, daha sonra ilave en fazla 54 bin kişi gönüllülük esasına AB'ye göre yerleştirilecek.
- ✓ 2016 yılı Haziran ayı sonuna kadar tüm kıstasların karşılanması şartıyla Türkiye lehine vize kolaylığı ve vize muafiyeti hususları değerlendirilecek, çalışmalara hız verilecek
- ✓ AB, Türkiye için 'Sığınmacı Mali İmkânı' kapsamında başlangıç olarak tahsis edilen 3 milyar Euro'nun ödenmesini hızlandıracak ve 2016 Mart ayı sonundan önce geçici koruma altındakilere yönelik projelerin finansmanı sağlanacak. Kaynaklar tamamıyla kullanılma aşamasına yaklaştığında ve yükümlülükler karşılandığında AB, Sığınmacı Mali İmkânı çerçevesinde 2018'in sonuna kadar 3 milyar Euroluk ilave bir fonu devreye sokacak.

Tüm bu bilgiler ışında, çalışmada 2015 yılından günümüze kadar olan süreçte medya tarafından üretilerek, toplumda moral paniğe yol açan haberlerin analizi yapılacak ve bu kapsamda medyanın algı oluşturmadaki etkinliği incelenecektir.

Tezde aşağıda yer alan sorulara cevap aranacaktır.

[1] BBC (2021). *"Mülteci krizi: Türkiye ile AB arasındaki 'göçmen anlaşması' neleri kapsıyordu?"* https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-51724776 Son Erişim Tarihi: 15 Haziran 2023.

- ✓ Medyada göçmen/mülteci/sığınmacılara yönelik moral panik kuramının öngördüğü tarzda bir algı oluşturma söz konusu mudur? Bu durumu medyanın tümüne genellemek mümkün müdür?
- ✓ Medyanın tepkisi aşırı ve basmakalıp mı? Objektif mi? Yanıltıcı mı? Yönlendirmeci midir?
- ✓ Göçmenlere/mültecilere/sığınmacılara sürekli olarak yakıştırılan bir takım stereotipik özellikler var mıdır?
- ✓ Göçmenlere sahte nitelikler yükleme durumu söz konusu mudur?
- ✓ Medya, kamusal otorite veya kontrol grubu olarak kabul edilenlerin, göçmenler hakkındaki görüşlerine yer verirken daha çok hangi temaların üzerinde durmaktadır?

2.2. Araştırmanın Kapsamı

Araştırmada medyanın göçmen/mülteci/sığınmacılar konusundaki tutumu üzerinde durulacak ve medyada yer alan haber metinleri üzerinden dış göçler bağlamında moral panik üretimi konusuna odaklanılacaktır.

Bu araştırma sonucunda elde edilen bulguların;

- ✓ Günümüzde gittikçe artan dış göçlerin medyada yer alış biçimlerinin toplum üzerindeki etkisine ve bu etkileşimin sosyolojik ve politik sonuç ve yansımalarına;
- ✓ Medya, egemen güç, ideoloji kavramının göçmen/mülteci/sığınmacılar üzerinden nasıl yeniden üretildiğinin anlaşılmasına;
- ✓ Medyanın göçmenler ile ilgili tutumlarının daha iyi anlaşılmasına;
- ✓ Medyanın bu bağlamda homojen mi yoksa heterojen mi bir tutum ve tavır içerisinde olduğu ve söz konusu tutum ve tavır farklılaşmalarını belirleyen etmenlerin neler olabileceği hususlarının anlaşılması ve aydınlatılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2.3. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmanın "medya" ve "göçmen/mülteci/sığınmacı" kavramlarını içermesi ve çalışmanın kapsam olarak geniş çaplı özellik taşıması nedeniyle araştırma için en uygun yöntem nitel yöntem olarak belirlenmiştir. Araştırma kapsamında "göçmen/mülteci/sığınmacıları" ele alan yazılı basının yanı sıra internet ortamındaki haber sitelerinde yer alan haberler moral panik kuramı çerçevesinde analiz edilecektir. Verilerin toplanmasında kullanılacak materyaller yazılı basında yer alan haberler ile alanyazından ibaret olacaktır.

Bu araştırmada kullanılacak olan yöntem "durum çalışması" ile "eleştirel söylem analizi"dir. Durum çalışması "sınırlı bir sistemin nasıl işlediği ve çalıştığı hakkında sistematik bilgi toplamak için çoklu veri toplama kullanılarak o sistemin derinlemesine incelenmesini içeren metodolojik bir yaklaşım" olarak tanımlanmaktadır (Subaşı & Okumuş, 2017, S. 420). Eleştirel söylem analizi ise hegemonya, ideoloji, kimlik ve değerler gibi kavramların metin içerisinde nasıl kurgulandığını ortaya çıkarmaktadır.

2.4. Durum Çalışması

Nitel bir yöntem olan durum çalışması, olaylar ve davranışlar hakkında zengin ve önemli bakış açıları sağlamasından dolayı önemli bir bilgi edinme yöntemi olarak kabul edilmiştir. Buna ek olarak durum çalışmalarının karmaşık durumların geniş şekilde tanımlanmasına imkân sağladığı bilinmektedir (Subaşı & Okumuş, 2017, S. 425).

Sosyal bilim alanında yıllardır kullanılagelen durum çalışması yönetimin, analitik genelleme yönü ağır basmaktadır ve bunun sonucu olarak, kuram oluşturma ya da kuramsal önermelerde bulunmak açsısından bu yöntemin elverişli olduğu söylenebilir. Nicel ve nitel yöntemlerin birlikte kullanılabileceği yöntem; açıklama, tanımlama, resimlendirme, keşfetme ve meta değerlendirme gibi uygulama alanlarına sahip olması açısından, özellikle karmaşık teorik yapıların açıklanmasında kolaylık sağlaması açısından tercih edilmektedir.

Durum çalışması yönteminde izlenmesi gereken yol ve yöntemler şu şekilde sıralanmıştır (Aytaçlı, 2012, s.3):

> *"Durum içerisindeki olayların zengin ve canlı bir şekilde tanımlanması, Durum içerisindeki olayların kronolojik olarak hikayelendirilmesi, Olayların tanımlanması ile analizi arasındaki içsel bir tartışmanın kurulması, Belirgin bireysel aktörler ya da aktör grupları ve onların algıları üzerine odaklanılması, Durum içerisindeki belirgin olaylar üzerine odaklanılması, Durum içerisinde araştırmacının bu durumun bir parçası olarak katılımı, Araştırılan konunun zengin bir biçimde ortaya konulmasını sağlayacak özel durumu sunma yolu."*

Tablo 2.1: Durum Çalışması Desenleri

Bütüncül Tek Durum Deseni	Tek bir analiz birimi vardır.
İç İçe Geçmiş Tek Durum Deseni	Birden fazla alt tabaka ya da birim olabilir.
Bütüncül Çoklu Durum Deseni	Her bir durum bütüncül olarak ele alınır ve karşılaştırılır.
İç İçe Geçmiş Çoklu Durum Deseni	Her bir durum, kendi içinde çeşitli alt birimlere ayrılarak çalışılabilir

Kaynak: (Aytaçlı, 2012, s.7)

2.5. Eleştirel Söylem Analizi

Disiplinler arası bir yaklaşım olan söylem çözümlemesinin ilgi alanı 'dil'dir. Söylem, iletişim ve sosyoloji başta olmak üzere pek çok disiplinden faydalanır ve birbirinden farklı konuların incelenebilmesi bakımından oldukça elverişlidir. Söylem çözümlemesinde hedef, alt metni okuyarak aslında varılmak istenen noktayı anlamaktır.

Özellikle iletişim ve medya çalışmaları açısından önemli olan söylem kavramı, tüm medya metinlerinin toplumsal iktidara ya da toplumsal iktidarın kurulmasına hizmet edip etmediğini anlamak açısından bir çıkış noktası sağlamaktadır. Buna göre

söylem çözümlemesi, “sadece dilin veya temsilin anlamı nasıl ürettiğini değil temsil, anlam ve iktidar arasındaki ilişkiler ile kimlikler ve öznelliklerin oluşumunu da inceler.” Dolayısıyla söylem yalnızca dil bilimsel alana özgü bir pratik değildir, daha çok belli bir konuyu ifade eden ve bu konu hakkında bilgi inşa eden bir pratiktir (Özer, 2020, s.53).

Eleştirel söylem çözümlemesi ise söylem çözümlemesinden farklı olarak ideolojik boyutu da işin içine katarak söyleme eleştirel yaklaşır. Bu alanda öne çıkan isimler olarak Teun Adrian Van Dijk, Norman Fairclough, Ruth Wodak ve Teo Van Leewen sayılabilir. Bu çalışmada ise göç ve göçmen konularına yönelik özel ilgisi ve kullandığı yöntemin bu konulara uygulanabilirliği açısından Teun Adrian Van Dijk’in çalışmaları ön planda tutulacaktır. Bu bakımdan Van Dijk’in söylem ve ideoloji ile ilgili görüşlerine yer vermekte fayda vardır.

Medya ve eğitim gibi kurumları ideolojik bir yeniden üretim aracı olarak kabul eden Van Dijk öncelikle, çalışmalarında önemli yer tutan ve son derece muğlak bir kavram olarak kabul edilen ideoloji kavramına açıklık getirmeye çalışır.

Van Dijk, ideolojiyi çok yönlü bir yapı olarak ele alır ve ideolojiyi tanımlarken ‘fikir’ kavramını değil ‘inanç’ kavramını kullanmayı tercih eder. Çünkü Dijk’e göre ideoloji aslında bilişsel bir süreçtir ve tanım olarak “bir grubun köklü inançları”dır (Çoban & Özarslan, 2020, s.17).

İdeolojilerin çoğunlukla grup çatışmasından çıktığını ve bir ideolojideki temel argümanların tipik bir biçimde ‘biz’ ve ‘onlar’ karşıtlığı üzerinden kurulduğunu belirten Van Dijk’e göre, “İdeolojilerden etkilenen son derece önemli pratiklerden biri de sırasıyla ideolojileri nasıl edindiğimizi, öğrendiğimizi ve değiştirdiğimizi de etkileyen dil kullanımı ve söylemdir.” (Çoban & Özarslan, 2020, s.19).

Van Dijk, ideolojilerin tıpkı dil gibi gruplara içkin bir doğasının olduğunu, bu bakımdan kişisel düşüncelerden çok, ortak toplumsal inançlardan meydana geldiğinin altını çizer. Söylemlerin aslında ideolojik temelli görüşleri ifade etmenin bir aracı olduğunu vurgular (Van Dijk, 2019, s.21).

Buradan hareketle de ideolojilerin bir grubun kimliği, toplumdaki yeri, amacı, diğer gruplarla olan ilişkileri vs. gibi toplumsal olarak paylaşılan temel inançlardan ileri geldiğini öne sürer. Yani ideolojiler kişisel olarak kabul edilen olaysal bellekte değil toplumsal bellekte yer alır. Toplumsal bellek, gruplar tarafından paylaşılan temel inançların biriktirildiği yerdir ve ideolojiler, toplumsal bilgi ve tutumlar bu bellekte tutulur (Van Dijk, 2019, s.24). İdeolojilerin temel inanç sistemleri olarak adlandırıldığı bu yaklaşıma göre (Van Dijk, 2019, s.25):

> *"Örneğin göç, azınlıkların zekâ kapasitesi, göçmenlerin emek piyasasındaki rolleri, göç ve suç oranı arasındaki ilişki ve vs. ile ilgili pek çok ön yargı ya da ırkçı tutumu yapılandırabilir. Toplumun farklı kesimlerini bu farklı tutumlar, ötekilerin olumsuz özellikleri hakkındaki bazı temel inançlar tarafından yapılandırılabilir. Son on yıllar boyunca Avrupa'ya yapılmış olan geniş çaplı göçlerde olduğu gibi, ideolojiler bir grupta, grup ve üyeleri yeni olaylar ve durumlarla yüz yüze getirildiğinde, yeni toplumsal düşüncelerini kolayca anlamlandırmasına edinilmesine ve yayılmasına olanak sağlar."*

Van Dijk, ideolojilerin, karmaşık temsillere benzer şekilde, şemaya benzer bir dizi geleneksel kategoriden oluşabileceğini belirtir. Bu sayede toplumsal aktörler bir ideolojiyi hızlıca anlamlandırabilir, oluşturabilir, ona karşı çıkmaları ya da onu değiştirmeleri daha olanaklı olabilir (Van Dijk, 2019, s.27). İdeolojik bir şema oluşturulurken söz konusu toplumsal grubun temel özellikleri baz alınır ve böylelikle grubun bileşenlerine dair kategoriler aşağı yukarı sabit bir model oluşturur.

Buna göre karşıt gruplar olarak kabul edilenler ideolojik veya toplumsal çatışmalar vasıtasıyla bir gayrimeşrulaştırma sürecine tabii tutulur. Bu durumda içteki fikir ayrılıkları ya da dıştaki tehdit belirlenir. Sonrasında ise ideolojik şema kategorileri vasıtasıyla diğer grubun varlığı ve kimliğiyle ilgili olarak bir gayrimeşrulaştırma mücadelesine girişilebilir. Bu mücadelede üyelik, söylemler/eylemler, amaçlar, norm ve değerler, toplumsal konum ve toplumsal kaynaklara erişim gibi pek çok konu gayri meşrulaştırma sürecinin araçları olarak kullanılabilir.

Kategoriler ve şemaların pek çok yapıya uygulanabileceğini iddia eden Van Dijk, örnek olarak göçmenlerin sınıflandırıldığı tipik grup-şemalarını gösterir. Aşağıda yer alan Tablo 2.2'de verilen kategorilerin ve bunların içeriklerinin ön yargılı bir tutuma örnek olarak gösterilebilecek tipik bir şema olduğunun altını çizer.

Tablo 2.2: İdeolojik grup/tutum şemaları

Köken	Üçüncü dünya ülkesi
Görünüş	Çoğunlukla renkli derili insanlar
Sosyo-ekonomik özellikleri	Fakirler ve zengin olmak istiyorlar
Kültürel özellikleri	Farklı diller konuşuyorlar, çoğunlukla Müslümanlar ve tuhaf huyları var
Bireysel özellikleri	Kanun dışılar/suçlular, güvenilmezler ve çok çalışmak istemiyorlar

Kaynak: (Van Dijk, 2019, s.111).

Görüldüğü üzere Van Dijk'e göre ideolojilerin toplumsal boyutu, gruplar ve kurumlar arasındaki ilişkilerin mahiyetini izah eder. Söylem boyutu ise ideolojilerin gündelik dili ve konuşmalarımızı nasıl etkilediği ve ideolojinin yeniden üretimi sürecine yaptığı katkıyı açıklar. Çünkü ideoloji gündelik yaşamın içindedir ve insanların bilinçlerini belirleme gücüne sahiptir. Düşünüre göre söylem özellikle bu iki süreçte –günlük ifadeler ve ideolojinin yeniden üretimi- vazgeçilmez bir rol oynar (Özer, 2020, s.56).

Söylemin, ideolojik içerikleri en dolaysız biçimi ile dolaşıma soktuğunu belirten Dijk'e göre eleştirel söylem çözümlemesi eşitsiz ilişkiler ya da güç ilişkileri, iktidarın yeniden üretimi, değerler ve kimlikler gibi konuların yaşamsal rolüne odaklanır. Bu nedenle eleştirel söylem çözümlemesi meşru kontrol sistemlerinin söylemsel alanı üzerine yoğunlaşmalıdır.

Medya metinleri bakımından ele alındığında Van Dijk'in eleştirel söylem çözümlemesi modeli, bu metinlerin arka planındaki dilsel kurgularla ilgilenir. Haber kavramını bir tür kamu söylemi olarak kabul eden düşünür, haber söyleminin

bağlamsal olarak da şekillendiğini ve bu durumun göz ardı edilemeyeceğini ifade eder.

Van Dijk'e göre haber anlatısal olarak 'sentaktik' ve 'semantik' olmak üzere iki ayrı çözümleme düzeyinde ele alınmalıdır. Sentaktik, cümlelerin gramatik yapılarını temsil eder, semantik ise söylemin anlamı ile ilgilenir. Semantik, metnin en küçük birimi olan sözcük de dâhil olmak üzere cümleleri de kapsadığından bütün söylemin anlamına ilişkindir.

Van Dijk modelinde söylem çözümlemesi makro ve mikro yapı olmak üzere iki ana başlık altında incelenir (Özer, 2020, ss. 86-88):

Tablo 2.3: Eleştirel söylem çözümlemesi makro yapılar

MAKRO YAPI	
TEMATİK YAPI	**ŞEMATİK YAPI**
Başlık/lar	**Durum** - Ana olayın sunumu - Sonuçlar - Ardalan bilgisi - Bağlam bilgisi
Haber Girişi - Spot/lar, - Spot yoksa haber metninin ilk paragrafı, - Haber tek paragraftan ibaretse ilk cümle	**Yorum** - Haber kaynakları - Tarafların olaya getirdikleri yorumlar
Fotoğraf	

Kaynak: (Özer, 2020, s. 89)

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere makro yapılar tematik yapı ve şematik yapı olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Makro yapı, haber anlatısında ve haberin üretim sürecinde kullanılan şemaların incelenmesinde kullanılır. Ana olay, haber kaynakları, ardalan ve bağlam bilgileri bu yapı içerisinde ele alınır.

Van Dijk'e göre haber metinleri makro önermelerden oluşmaktadır ve bu önermeler temalardan meydana gelir. Temalar söylem içerisinde yapılandırılır ve makro yapı da söylemden elde edilir. Süreç üç aşamadan ibarettir. İlk olarak söylem içerisinden enformasyon eksiltimi yapılır. Haberin ana fikrinin verildiği bu kısım bir tür özetleme işlevi görür. Sonrasında genelleştirme yapılarak herhangi bir olay/tür/grup genel bir kategorinin içine yerleştirilir. Son olarak ise bir kavram şemsiyesi altında kurgulama gerçekleştirilir.

Tablo 2.4: Eleştirel söylem çözümlemesi mikro yapılar

MİKRO YAPI			
SENTAKTİK ÇÖZÜMLEME	**BÖLGESEL UYUM**	**SÖZCÜK SEÇİMLERİ**	**HABER RETORİĞİ**
Cümle Yapılarının Aktif ya da Pasif Olması	Nedensel İlişki		Fotoğraf
Cümle Yapılarının Basit ya da Karmaşık Olması	İşlevsel İlişki		İnandırıcı Bilgiler
	Referansal İlişki		Görgü Tanıklarının İfadeleri

Kaynak: (Özer, 2020, s. 89).

Mikro yapı çözümlemesinde ise haberde aktif ya da pasif cümlelerin yer alması, retorik çözümlemesi, bölgesel uyum, ideolojik yapı açısından büyük önem taşıyan ve konunun aktörlerine yönelik temel inançlara göndermede bulunması muhtemel sözcüklerin seçimleri gibi unsurlar üzerinden çözümleme yapılmaktadır.

Haber metinlerinde iktidar ya da güç gibi yapıların inşa edilmesinde cümle yapıları ve cümleler arasındaki anlamsa geçişler oldukça önemlidir ve bunlar yukarıda da belirtildiği üzere sözcük seçimleri ile birlikte haberin mikro yapılarını oluştururlar. Van Dijk'e göre haber metinlerinde kullanılan etken ve edilgen yapılar veya eylem yapılarında kimlerin aktif veya pasif cümlelerle verildiği sosyolojik ve ideolojik bir takım imalarla bezelidir ve bu bakımdan oldukça önemlidir.

Mikro yapıları haberin retoriği olarak kabul eden Van Dijk, haberin inandırıcılığının sağlanmasında fotoğraflar, istatistikler, sayısal veriler ve kaynakların kullanıldığını belirtir. Bu yapıların incelenmesi sonucunda ise incelenen ve söylem olarak ele alınan haber metinlerinde toplumsal güç ve iktidarın kurulma biçimleri anlaşılmaya çalışılır. Bu bakımdan Van Dijk'in önerdiği eleştirel söylem çözümlemesi modeli bütünlüklü bir yapı teşkil etmesinden ötürü elverişli bir yaklaşım olarak kabul edilmektedir.

3. KAVRAMSAL VE TEORİK ÇERÇEVE

3.1. 'Moral Panik' Kavramı

'Moral panik' kavramı; sıradan bir olay, olgu, durum, kişi ya da gruplara, başta medya olmak üzere, kolluk kuvvetleri, Sivil Toplum Kuruluşları (STK), Düşünce Kuruluşları, politikacılar ve toplum ya da toplumun belirli kesimleri tarafından gösterilen ilginin medyada sunuluş biçimi sonucunda kamuoyunda artan endişe hali ile söz konusu olaylara verilen aşırı abartılı tepkiye gönderme yapmaktadır.

Moral paniklerin toplumsal ve tarihi arka planının çok eskilere dayandığı bilinmektedir. Bilhassa İkinci Dünya Savaşı sonrasında ekonomik, politik, teknolojik, kültürel, sınıfsal vs. pek çok değişim, yeni sorun alanları yaratmış ve sanayileşme sonrası süreç, üretim tarzının da değişmesiyle beraber kentleşme, göç ve kuşak farklılıkları gibi yeni sorun alanları meydana getirmiştir (Cohen, 2019, s. 14).

Tüm bu değişikliklerin uğrak noktasını oluşturan gençler ve alt kültür grupları Kitle İletişim Araçları (KİA)'nın gelişmesi ve yaygınlaşmasıyla birlikte kendilerine özgü tarzlar benimsemiş ve bu durum doğal olarak kamuoyunun dikkatinden kaçmamıştır. Toplumsal hayatta yaşanan bu hareketlilik bir tür sapma ya da risk olarak algılanmış ve bu ruh hali moral panik kavramının araştırmacıların gündemine girmesine kaynaklık etmiştir.

3.2. 'Moral Panik' Kavramının Gelişimi

Moral panik kavramı, ilk olarak iletişim bilimci Herbert Marshall McLuhan'ın "*Understanding the Media: The Extension of a Man* – Medyayı Anlamak: İnsanın Uzantıları" isimli eserinde kullanılmıştır (Mcluhan, 1995, s. 82). Sonrasında kriminolog (suç bilimci) Jack Young, 1971 yılında yapmış olduğu bir araştırmada kavrama değinmiş, Stanley Cohen'in 1972 yılında yayımlanan "Halk Düşmanları ve

Ahlaki Panikler" kitabında ise kavram, teorik ve ampirik bakımdan bir temele oturtulmuştur.[2]

Sözü edilen eserde İngiltere'nin Clacton şehrinde gerçekleşen Paskalya Yortusu'nda meydana gelen küçük çaplı bir takım şiddet olaylarının medya tarafından sunuluş biçimi Cohen'in dikkatini çekmiş, yaşanan gençlik olayları için medya tarafından kullanılan haber başlıklarının ve içeriklerinin bir moral panik havası oluşturduğuna kanaat getirmiştir. Buradan hareketle Cohen, Clacton kasabasında yaşanan sıradan şiddet olayları sonrasında medya, politikacılar, kamuoyu ve kanun koyucuların tepkilerini ve bu tepkilerin sonucunda meydana gelen etkiyi inceleyerek bir moral panik sosyolojisi oluşturma girişiminde bulunmuştur.

Toplumların zaman zaman moral panikler yaşadığını belirten Cohen, söz konusu eserinde ahlaki paniğin genel tanımını yaparken şu ifadeleri kullanmıştır (Cohen, 2019, s. 65).

> *"Bir durum, grup, olay, kişi ya da grup, toplumsal değerlere ve çıkarlara tehdit olarak tanımlanmaya başlar; söz konusu öznenin doğası medya tarafından stereotipleştirilerek belirli bir tarzda sunulur; ahlaki barikatlar gazeteciler, din adamları, politikacılar ve diğer sağ görüşlü kişilerle tahkim edilir; toplumda itibar sahibi uzmanlar teşhislerini ve çözüm önerilerini dile getirir; yavaş yavaş olayla başa çıkma yolları geliştirilir ve hatta doğrudan bu yol"lara başvurulur; devamında ise olay ya silikleşerek gözden kaybolur ya da kötüye giderek daha görünür bir hal alır."*

Thompson, Cohen'in tanımını baz alarak bir ahlaki paniğin temel çerçevesini şöyle tarif etmiştir (Kenneth, 1998, s. 8):

- ✓ Bir şey veya bir kişi değerlere ya da çıkarlara tehdit olarak tanımlanır.
- ✓ Bu tehdit medya tarafından kolaylıkla tanınabilir bir forma sokulur. (Gramsci tarafından kullanılan sağduyu/ortak duyu kavramı ile benzerlik göstermektedir.[3])

[2] Cohen, S. (2019). Halk Düşmanları ve Ahlaki Panikler. (D. Türker, Çev.). Ankara: Heretik Basın Yayın.

- ✓ Kamuoyu ilgisi hızlıca artar.
- ✓ Otoriteler ya da yetkililer sorunun çözümüne yönelik önerilerde bulunurlar.
- ✓ Panik geriler ya da sosyal değişiklik meydana gelir.

Kavram, Mutlu tarafından kaleme alınan İletişim Sözlüğü'nde ise "törel ürkü" başlığı altında

> *"Esasında ufak tefek toplumsal sapkınlık edimleri olan şeylere abartılı ve iletişim araçlarınca büyütülen bir tepki. İletişim araçlarının, polisin, mahkemelerin, hükümetlerin ve kamuoyunun böylesi aşırı tepkisi, bu sapkın davranışın ortadan kaldırılmasına yol açmak yerine, başkaları için izlenecek rol modelleri kurmak suretiyle ya da aksi takdirde dikkat çekmeyebilecek düzensiz ya da toplum-dışı davranış örneklerini belirlemek suretiyle, bu davranışı büyütme eğilimi gösterir."*

şeklinde tanımlamıştır (Mutlu, 1998, s. 334).

Cohen, "Halk Düşmanları ve Ahlaki Panikler" kitabında moral panik konularını yedi ana başlıkta ele almış ve bunları aşağıdaki şekilde sıralamıştır (Cohen, 2019, ss. 27-42):

1) Genç, İşçi Sınıfı, Şiddet Eğilimli Erkekler
2) Okulda Şiddet: Zorbalık ve Silahlı Saldırılar
3) Uyuşturucu
4) Çocuk istismarı, Satanist Ayinler,
5) Pedofili Kayıtları, Seks, Şiddet ve Medyayı Suçlamak
6) Refah Devleti Dolandırıcıları ve Bekar Anneler
7) Mülteciler ve Sığınmacılar.

[3] Bir toplumsal grubun ya da sınıfın hegemonik olması demek, o toplumun tüm kültürel, ideolojik ve inanç sistemlerinin içine baştanbaşa yayabilmeyi ve ekleyebilmeyi başardığı kendi öğretilerinin (ideolojisinin), halkın geneli tarafından geçerli, doğru ve haklı kabul edilmesi ve böylece herkes tarafından paylaşılan, ortak bir kavrayışa yani "ortak duyuya" dönüşmesi demektir. […] Yönetilen sınıflar ortak duyu sayesinde kendi çıkarları ile egemen sınıfların çıkarları arasında bir ayrım yapamaz hale geldikleri zaman ise hegemonya kurulmuş olur (Özgüden, 2015, s.57).

Jewkes ise ahlaki paniğe maruz kalma ihtimali yüksek grupların aşağıdaki şekilde olduklarını ileri sürmüştür (Jewkes, 2004, s. 66):

1) Cinsel saldırı ve cinayet gibi ciddi suç işleyenlerden, soyguncu ve isyancılara, genç, işçi sınıfından erkekler;
2) Örgütsel normlardan sapan grevciler ve gözcüler (iş yerindeki geleneksel davranış kurallarını çiğneyen kişiler olarak);
3) Farklı davranış kalıpları veya giyim tarzlarını benimseyen modlar, rockerlar punklar, hippiler, dazlaklar vs. gibi şehir çetesi üyeleri;
4) Özellikle geleneksel aile kurumuyla ilgili olarak, uzlaşmaya dayalı, muhafazakâr ideallere uymayı başaramayan çeşitli insan grupları.

Moral panikler; toplumsal açıdan yoğunluk, sürdürülebilirlik ve etki bakımından farklılıklar gösterebilir ve kimi zaman hiçbir iz bırakmadan ortadan kaybolur ya da aksi biçimde büyük değişim ve dönüşümlere neden olabilir (Yıldız & Sümer, 2011, s. 38).

Sosyolojik çalışmalarda medya ve suç ilişkisini anlamada sıklıkla başvurulan bu kavram, aynı zamanda başka herhangi bir sosyal olaya da uyarlanabilmektedir. Tarihte "cadı avları" olarak bilinen olaylar, satanizm, çocuk istismarı, seri katil cinayetleri, uyuşturucu, gençlik çete ve olayları, kapkaç, gıda sahteciliği, yaşlılara yönelik saldırı ve cinayetler en bilinen moral panik örneklerdir.

Uygulama alanı her ne kadar geniş olsa da, moral panikleri sınayan çok fazla çalışma yoktur. Bu kavram, yıllar içinde popülaritesini yitirmiştir. Hatta Cohen kendi eserinde bu konuya değinmiştir (Cohen, 2019, s. 67): "Sosyolojide, ne moral panikler ne de bu tür toplumsal tipler sistematik bir ilgi görmüştür. Moral panikle en alakalı iki çerçeve, hukuk ve toplumsal sorunlar sosyolojisi ile kolektif davranış sosyolojisinden gelir."

3.3. ‘Moral panik’ Kavramının Medya ile İlişkisi

Moral panik, doğası gereği denetleyici hatta kimi zaman ahlaki sınırların belirlenmesi ya da yeniden oluşturulması durumlarında yönlendirici resmi ya da gayri resmi bir takım mekanizmalara ihtiyaç duymaktadır (Cohen, 2019, s.11). Bu mekanizmaların başını çeken medya, moral panik süreçlerinin örgütleyicisi olarak kabul edilmektedir. Medya, aynı zamanda moral panik sürecinde üretici pozisyonundadır. Bu bakımdan, medyadan bağımsız bir moral panik düşünmek neredeyse imkânsızdır (Kırçıl, 2009, s.122).

Moral panik sürecinde toplumun bir kesimi - genellikle gençler ve alt kültür grupları - mevcut ahlaki yapıya tehdit olarak görülmekte ve bu gruplar sapkın olarak etiketlenmekte ve böylelikle stereotipler oluşturulmaktadır. Tehdit olarak kabul edilen grupların süreç içindeki rolleri ise; kimi zaman açık, kimi zaman da örtük biçimde Kitle İletişim Araçları (KİA) ve ahlaki paniğin diğer örgütleyicileri (politikacılar, kanaat önderleri, uzmanlar, yorumcular, kolluk kuvvetleri, STK’lar, Düşünce Kuruluşları vs.) tarafından belirlenmektedir (Cohen, 2019, s. 65).

Moral panikler; etkilerinin kısa olması, toplumun bir kesiminde panik haline ve endişeye neden olmaları, çoğunlukla statükoya veya hâkim kültüre hizmet etmeleri bakımından uzun zamandır pek çok disiplin tarafından tartışılagelen iktidar, ideoloji, hegemonya, söylem gibi kavramların belki biraz daha “iş üstündeki” halini görmemize yarayacak şekilde, kısa süreli ancak boyut ve etki olarak küçük evrenler yaratabilmesi açısından ilgi çekicidir. Zira moral panikler sözü edilen kavramları hem içermekte hem de onlardan beslenmektedir.

3.4. Medyanın Moral Panik İnşası ve Stereotipler

Medya ve moral panik arasındaki ilişki, ilk olarak olayın, olgunun ya da durumun medyada “temsil” edilmesi ile başlar ve geleneksel olarak ahlaki paniğin ortaya çıkışı, aşağıdaki süreci izler:

- ✓ Sıradan bir olay medya tarafından abartılı ya da sıra dışı bir şekilde aktarılır.
- ✓ Kimi zaman toplumda hâlihazırda mevcut ön yargı ve stereotiplerden beslenen bu temsil; çoğunlukla endişe, panik, korku gibi duyguları tetikler.
- ✓ İşaret edilen olay, durum, grup ya da kişilerin paniğin kaynağı olduğunun altı siyasi otoriteler, uzmanlar, yorumcular tarafından kalın bir şekilde çizilir.
- ✓ Becker'in verdiği isimle "Ahlaki girişimciler" tarafından suç veya sapkınlık abartılır ve paniğe dönüştürülür.
- ✓ KİA'lar üzerinden gerçekleştirilen bu sürecin sonucunda ahlaki sınırlar vurgulanır, aynı zamanda egemen güçlerin, denetim mekanizmalarının iktidar sahası da güncellenmiş olur (Thompson, 1998, s. 8).

Medyanın moral panik üretim sürecinde kullandığı en temel öge 'haber'dir. Birden fazla tanımı olan 'haber' kavramının özellikle moral panik kuramı ile birlikte düşünüldüğünde en dikkat çeken tanımları şunlardır:

- ✓ Genelde statüko (durağanlık, hareketsizlik, eylemsizlik, stabilite) değişikliği, istisnai hallerde statükonun devamıdır.
- ✓ Gerçeğin kurgusudur.
- ✓ Hikâyenin hikâyesidir.
- ✓ İnsanların gelecekleriyle ilgili kararları almakta, öteki insanlar ve çevreyle anlamlı ilişkiler kurmakta, dünyayı algılamakta en önemli unsuru oluşturan bilgilerdir.
- ✓ Okuyucunun şahsi işlerine, onun cemiyetle olan münasebetlerine, refahına taalluk eden, muayyen zamana münhasır olan ve okuyucunun alakasını celbeden herhangi bir şeydir.
- ✓ Olayın kendisi değil, o olayın bilgisinin aktarımı, bildirimidir.
- ✓ Olaylar, gazetecinin beyin süzgecinden ve değerlendirmesinden geçerek kitlelere aktarıldığında haber olabilmektedir.
- ✓ Olayların edebiyatıdır.
- ✓ Olayların normal akışındaki bir kesinti ve beklenenin kesintiye uğraması konusundaki bilgidir.

- ✓ Ya öncelikle ve en iyi biçimde bir tarih ya edebiyat malzemesi ya toplum koşullarının bir kaydı ya halkın tutkularının bir ifadesi ya da gazetecilerin ön yargılarıdır.
- ✓ Yayın müdürlerinin "haber" dediği şeydir.
- ✓ Yeni bir vaziyet almamızı gerektiren her şey haberdir (Girgin, 2000, ss. 73-78).

Yukarıdaki tanımlardan da anlaşılacağı üzere 'haber' medya tarafından gerçek bir olaya dayandırılarak üretilen bir içeriktir. Ancak her olaya haber gözüyle bakılamaz. Bu nedenle KİA'da haber içeriği oluşturulurken genellikle 'haber değeri' kriterleri göz önünde tutulmaktadır.

Mutlu'nun tanımına göre haber değeri; haber öykülerinin seçiminde, kurulmasında ve sunumunda kullanılan profesyonel kodlardır ve medya şirketlerinin üretim gereksinimlerinin bir sonucudur (Mutlu, 1998, s. 151).

'Haber değeri' kavramını "Bir olay nasıl haber olur?" sorusundan yola çıkarak sistematik bir şekilde kategorize eden Galtung ve Ruge, bir olayın haber olarak nitelenmesi ve medyada kendine yer bulabilmesi için ona yüklenecek bazı genel nitelikler olduğunu belirtir ve bu nitelikleri aşağıdaki gibi sıralar (Galtung & Ruge, 1965, s. 65-69):

Sıklık; aynı veya benzer sıklıkta ortaya çıkan bir olayın haber olarak seçilmesi daha olasıdır. Uzun zaman dilimine yayılacak sosyal bir eğilimden çok cinayet, kapkaç vb. gibi şiddet olayları daha çok tercih edilir.

Eşik; bir olayın haber olabilmesi için geniş çaplı ya da yoğun olması gerekir.

Açıklık; bir olayda belirsizlik ne kadar az olursa, olayın haber olma olasılığı o kadar yüksektir.

Anlamlı olma; kültürel yakınlık ve hedef referans çerçevesine uygunluk bir olayın anlamlı olmasına ve izleyici tarafından ilgi görmesine yardımcı olur.

Uyum/Uygunluk; bir olayın haber olabilmesi için zihinsel ön imgesinin oluşturulabilmesi yani beklentileri karşılayabilmesi gerekir.

Umulmazlık; en beklenmedik veya nadir olayların haber olarak seçilme şansı yüksek olacaktır.
Süreklilik; bir olay manşet haber haline geldiğinde artık tanıdıktır ve yorumlanması kolay hale gelir ve devam eden süreçte tekrar haber olma şansı vardır.

Kompozisyon; bir olayın haber olabilmesi için gazetenin genel kompozisyonuna veya haber dengesine uyması önemlidir.

Seçkinlere referans; seçkin ulus, kişi ya da kuruluşların yer aldığı olayların haber olarak seçilme ve bu haberlerin yayınlanma şansı yüksektir.

Olumsuzluk; olumsuz olaylar, pozitif olaylara nazaran daha fazla haber olurlar. Bu değer *sıklık* kriterini de karşılaması açısında da tercih edilir.

Tüm bu tanımlamalar ışığında; KİA'da bir içeriğin oluşturulması sürecinde habere konu olan durum, olay ya da olgunun, editoryal bir süzgeçten geçirilerek, neyin haber olacağına karar verildiği anlaşılmaktadır. Yani haber çoğunlukla 'seçimlik olarak' bir takım elverişli yapılar vasıtasıyla inşa edilmektedir.

Haberin tanımı ve haber değerlerinin yerine göre değişiklik gösterebilen kavramlar oluşu Stuart Hall'ün deyimiyle medyaya 'tanım yapma gücü' verir. Medya 'tanım yapma gücü' vasıtasıyla egemen söylemlerin haber metni içerisinde yeniden kurulmasını sağlar ve bu durum özellikle toplumsal inşa süreçlerinde medyanın ideolojik gücünü pekiştir (Shoemaker & Reese, 2014, s. 100).

Shoemaker & Reese, "bir kültürdeki sınırları korumanın" medyanın temel işlevlerinden biri olduğunu belirtmişlerdir. Buna göre ideoloji ile birlikte medyanın denetim işlevi kullanılarak toplumsal çıkarlar bütünleştirilebilir. Bunun sonucunda ise, bazı görüş ve değerler meşru kabul edilirken, bazıları meşru olmayanlar biçiminde tanımlanır (Shoemaker & Reese, 2014, s. 101).

Bu noktada moral panik kuramı çerçevesinde ‘sapkınlık’ medyanın neredeyse genel tanımlama biçimidir. ‘Biz’ ve ‘öteki’ üzerinden kurulan meşruiyet bağlamı, medya aktarımlarında bizi ‘normal’ ötekini ise ‘sapkın’ olarak konumlandırmaktadır. Haber değerleri kriterleri ile birlikte düşünüldüğünde de sapkınlık, medyayı içerik bakımından beslemekte ve haber metinlerinde aranan sıklık, eşik, olumsuzluk vb. pek çok kriteri karşılamaktadır.

Sapkınlığın katılımcılar tarafından sürekli olarak yeniden tanımlanan ve müzakere edilen bir koşul olduğunu ifade eden Shoemaker & Reese, KİA’nın sapkınlığın tanımlanmasında vazgeçilmez bir öge olduğunu belirtir ve medyanın sapkınlığı aktarma sürecinde kullandığı teknikleri şu şekilde formülleştirirler (Shoemaker & Reese, 2014, s. 102):

- ✓ Statükoya yapılan tehditler belirlenir.
- ✓ Medya sapkın davranışları dışlamak yerine, sapkınlıkları öne çıkaracak biçimde sergiler.
- ✓ Sapkın fikirler ideolojik statükoya göre aşağılanarak yeniden onaylanır.
- ✓ Normal, sürekli olarak sapkınla yan yana gösterilerek yeniden onaylanır.

Nihayetinde medya bir olayın ‘haber değeri’ taşımasından hareketle moral panik üretebilir ve bunu yaparken Cohen’in deyimiyle kendi başına bir ahlaki öfke aracı olarak faaliyet gösterebilir (Cohen, 2019, s. 74).

Cohen’e göre medya, belirli olguları haber yaparak endişe, öfke ve panik üretebilir. Sansasyonel suçlar, skandallar ve tuhaf olaylara yani genel olarak sapkınlığa geniş yer ayırarak toplumun normatif kaygılarını kullanabilir. Böylelikle ahlaki talimatları söylem evrenine sokarak bazı önemsiz toplumsal sorunları abartabilir veya çok ciddi olayları inkâr edebilir, görmezden gelebilir, hafife alabilir (Cohen, 2019, s. 75).

Medya moral panik inşa ederken abartma/çarpıtma, önceden tahmin etme ve sembolleştirme süreçlerini kullanır. *Abartma/çarpıtma* olayın sunumu ile ilgilidir. Olay ne kadar abartılı anlatılırsa eşik değeri o kadar artar. *Tahmin edilebilirlik,* stereotip oluşturma ile bağlantılı olarak olayın kaçınılmaz olarak tekrar

gerçekleşeceğine yapılan vurgudur. Olay gerçekleşmeyebilir ancak medya gerçekleşme ihtimali üzerinden bir beklenti yaratır (Eral, 2018, s.131).

Sembolizasyon sürecinde ise nötr sözcükler (örn: yer adları) karmaşık fikir, durum, olay ya da olguları sembolize etmeye başlar. Cohen, bu özelliğinden ötürü sembolizasyon sürecinin abartma/çarpıtmaya yol açan kitle iletişim sürecinin bir sonucu olarak görülebileceğini belirtir. Sembolizasyon sürecinin işleyişi aşağıdaki gibidir (Cohen, 2019, s.74);

- ✓ Bir sözcük (Mod) belirli bir statünün (suçlu ya da sapkın) sembolü haline gelir.
- ✓ Nesneler (saç stili, giyim) sözcüğü sembolize eder.
- ✓ Nesnenin kendisi statünün (ve bu statüyle ilişkilendirilen duyguların) sembolü olur.

Bir statünün sembolü haline gelen sözcük, nesne veya nesnenin kendisinin, yalın anlamlarından sıyrılıp, verili bir durum ya da olumsuz bir duyguyu temsil etmeye başladığı sembolizasyon süreci, bu yönüyle bir tür stereotip (basmakalıp yargı) oluşturma edimi olarak görülebilir.

Stereotip, etimolojik olarak *stereos* (katı) *typos* (nitelik) olmak üzere iki kelimeden meydana gelir ve matbaacılık alanında, kitap basımında yaygın olarak kullanılan teknik bir terimi ifade etmektedir (Uluç, 2009, s. 65). Sosyal psikolojide ise stereotip, *sosyal sınıfların özelliklerine ilişkin inançlar* olarak tanımlanmaktadır ve *cinsiyet, ırk, meslek, dış görünüş, yerleşim yeri, bir gruba üye olmak gibi ayırt edici bir özelliğe* dayanan şemalardır (Kayaoğlu vd. 2014, s.42).

Genelleştirilmiş inançlar gibi stereotipler de medya tarafından yayılır. Medya tarafından - toplumun önyargılarına dayanarak - oluşturulan stereotipler vasıtasıyla bazı toplumsal tipler ayırt edilebilir hale gelir ve diğerlerinden (normal olandan) farklılaşır. Toplum, kendi üyelerine, kaçınılması ve benimsenmesi gereken bazı roller belirler. Bu roller, normalin sürekli olarak yeniden onaylanmasını içerir. Ancak

‘*halk düşmanlarının’* pozisyonu elverişli yapısı dolayısıyla bu yapı içerisinde sabittir (Cohen, 2019, ss.66-75).

Halk düşmanı yaratılırken varsayımsal sapkınlığın temelini *‘sahte nitelik atfetme’* oluşturur. Bu aynı zamanda bir etiketleme sürecidir. Bu sayede bir fikrin ya da eylem planının desteklenmesi amaçlanır. İlk aşama heyecan uyandıran sembollerin kullanılmasıyla başlar. Bu semboller genellikle nitelik olarak kabul edilecek betimlemelerle bezeli haber başlıklarında kendini gösterir. Sonrasında ise bu semboller, medya envanteri aracılığıyla belirli giyim tarzına sahip, belirli eylemlerde bulunan ve belirli bir toplumsal statüye sahip kişilere yapıştırılabilecek bileşik damgalar olarak mitler meydana getirirler (Cohen, 2019, s. 115).

Bileşik damgalar, sabit bazı niteliklerden oluşan bir çekirdeğin etrafında değişir. Örneğin göçmenler gibi ırksal stereotipleştirmenin yaygın olduğu gruplarda ekonomik, politik ve sosyo-kültürel olarak kodlanan sabit niteliklerin yanı sıra göç nedenlerine göre bazı özel nitelikler yükleme durumu da söz konusu olabilmektedir (Cohen, 2019, s. 116).

Ortadoğu’da yaşanan siyasi krizler ve savaşların ardından yaşanan kitlesel göçler ile birlikte gündemdeki yerini koruyan ve moral panik kuramının da başlıca konularından olan mülteciler ve sığınmacılar, stereotipleştirme ve sahte nitelik yükleme süreçlerinde, bazı münferit olaylardan yola çıkılarak Cohen’in deyimiyle *‘suçlu’* ya da *‘işgalci’* olarak tanımlanırlar. Tekrarlanan bazı sözcük ya da söz dizimleri bir süre sonra tanımların doğallaşmasına neden olur ve gerçeklik ile mecaz arasındaki çizgi silikleşir (Cohen, 2019, s.44).

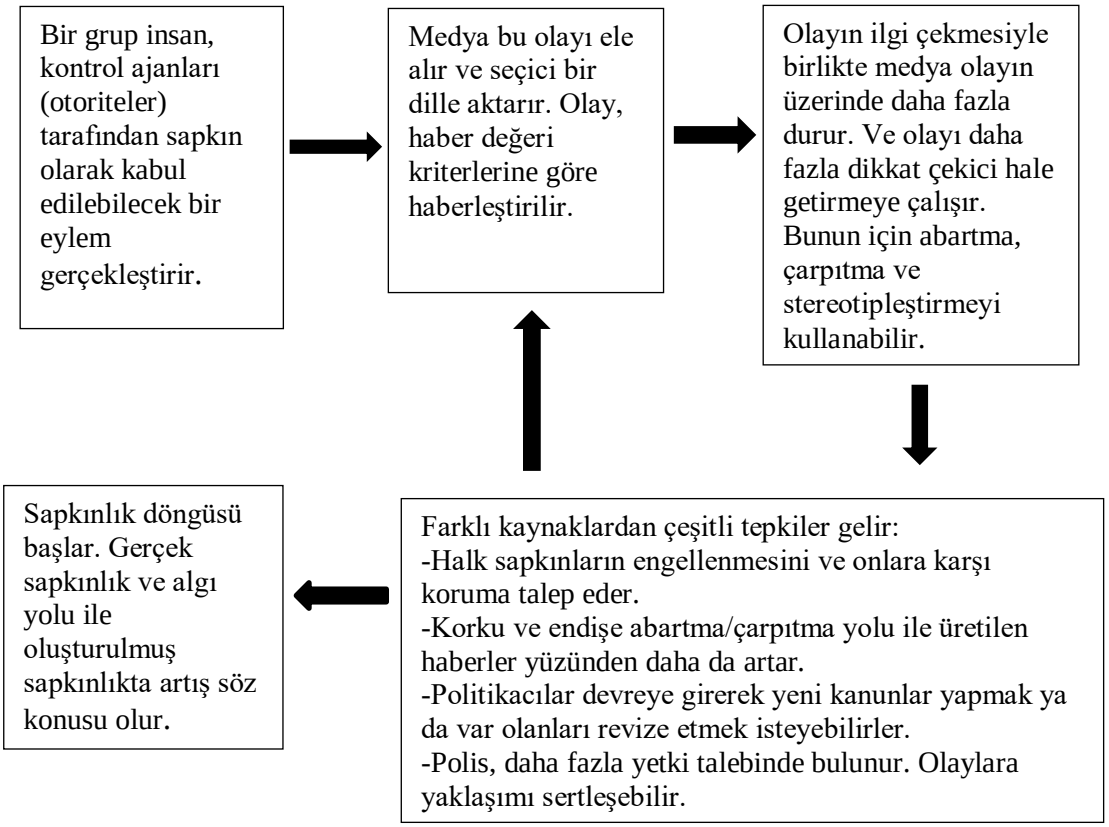
3.5. Sapkınlığın Abartılması ve Otorite

Moral paniklerin ortaya çıkış sürecinde medyanın etkisinden çokça söz edilmektedir, ancak bir moral panik süreci göz önünde bulundurulduğunda; toplumsal denetim aktörü olarak kabul edilecek başta iktisadi, siyasi otoriteler olmak üzere sağlık ve sivil toplum alanlarında etkili konumda bulunanların çoğunlukla fitilin ateşleyicisi oldukları bilinmektedir.

Otorite, Jewkes tarafından hazırlanan 'sapkınlığın abartılması sarmalında' birinci sırada yer almaktadır. Sapkın davranışın ve suçun tanımı, denetim mekanizmaları ile birlikte iktidarı elinde tutan otoriteler tarafından yapılmaktadır (Jewkes, 2004, s. 70). Nitekim moral panik sürecinde topluma hâkim olan korku veya endişe havasının, iktidarın meşruiyetinin yeniden onaylanmasını sağladığı söylenebilir. Buradan hareketle sapkınlığın abartılması sürecinde otoritelerin rolü aşağıdaki gibi özetlenebilir (Demir, 2010, ss. 726-727);

> *"Kitlelerde korku, endişe, öfke yaratabilen bir olayın medyada sürekli ve aşırı bir biçimde gündeme getirilmesi bireyler üzerinde panik havası yaratır. Bu da olay üzerinde siyasi yasal düzenlemeler yapılmasına ortam hazırlar. Böylece, iktidar istediği değişimleri sözde "halk böyle istiyor" söylemiyle uygulamaya koymuş olur. İktidar, bunun gibi panik ortamları yaratarak bireylere dolaylı ve dolaysız olarak kendi gücünü hissettirir. Bireylere de özellikle neyin iyi ve ya kötü olduğu görsel medya üzerinden aktarılır."*

Şekil 3.1: Sapkınlığı abartma döngüsü

Kaynak: (Jewkes, 2004, s. 70)

3.6. Moral Panik Modelleri

Moral panik kuramı ile ilgili yapılan referans çalışmalar, 'inşacı' ve 'yapısalcı' olmak üzere iki farklı perspektif üzerinden gerçekleştirilmiştir. Konu ile ilgili en bilinen araştırma, Cohen tarafından kaleme alınan, moral panik kuramının çıkış noktası sayılabilecek olan "Halk Düşmanları ve Ahlaki Panik" isimli eserdir.[4]

Bu kısımda Cohen, Hall, Goode & Ben-Yehuda ve Jenkins'in moral panik kuramına ilişkin yaklaşımları incelenecektir.

3.7. Cohen Modeli (İngiltere)

Cohen, 1964 yılında İngiltere'nin Clacton şehrinde gerçekleşen Paskalya Yortusu'nda kendilerini mod (gelenekçi) ve rocker (modern) olarak tanımlayan iki farklı gençlik gurubu arasında meydana gelen küçük çaplı bir takım şiddet olaylarına medyanın ve toplumun verdiği tepkiyi moral panik kavramı çerçevesinde değerlendirmiştir.

Çalışmasında Modlar ve Rockerlar fenomenini ayrıntılı olarak inceleyen Cohen, bu sayede; hem kolektif genç sapkınlığı vakalarının ortaya çıkış koşullarını hem de moral paniklerin yapısal özelliklerini göstermeyi amaçlamıştır. Küçük bir kentte meydana gelen ve bir miktar şiddet içeren gençlik olaylarına toplumun büyük bir kısmının sanki bir felaket gerçekleşmiş gibi tepki verdiğini tespit eden Cohen, yaşanan olayda tehditten daha çok tehdidin yarattığı algının insanları panik ve endişeye sevk ettiğini ifade etmiştir (Cohen, 2019, s. 80).

Cohen'in moral panik modeli özetlenecek olursa (Cohen, 2019, s. 81); **uyarı** aşamasında, tehlike doğurabileceği düşünülen koşullara yönelik bazı endişeler doğar. Bu tehlikenin mevcut huzuru bozmaya yetecek kadar etkileyici olması gerekir. **Tehdit** evresinde insanlarla iletişime geçilmeye başlanır ve yaklaşan tehlikenin

[4] Buradan hareketle moral panik kuramının ortaya çıkışının İngiltere kaynaklı olduğu söylenebilir.

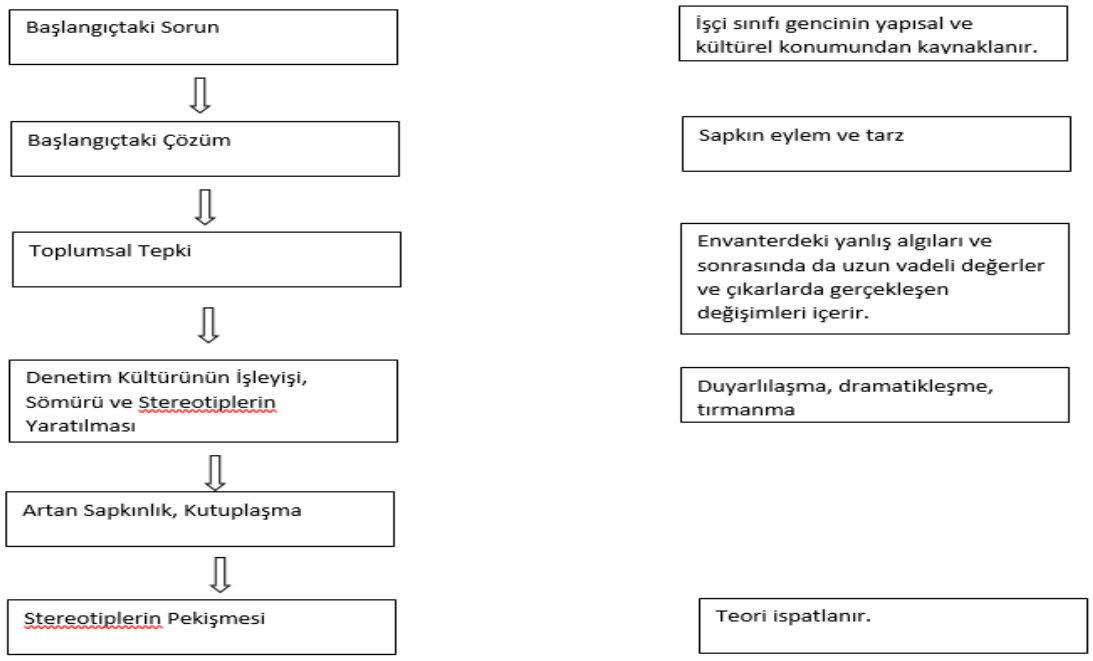
işaretleri gösterilir. Felaketin patlak verdiği **etki** aşamasının ardında toplumsal **tepki** örgütlenir.

Envanter aracılığıyla yaşananlara dair bir ön resim oluşturulur. Medya, felaket olarak kabul edilen olayı abartma/çarpıtma yoluyla aktarır. Önceden tahmin etme ve sembolleştirme süreçleri de envanterin bir parçasıdır. Bu noktada medya, olaya eğilmeye devam eder ve 'normal' ve 'sapkın' arasındaki çizgi belirginleşir.

Tüm bunların ardından **görüş ve tutum temaları** oluşmaya başlar. Temalar; Yaklaşımlar, İmgeler ve Nedenler olmak üzere üçe ayrılır. *Yaklaşımlar*, sapkınlığın değerlendirildiği duygusal ve entelektüel bakış açılarını; *İmgeler*, sapkınların doğası ve davranışları hakkındaki görüşleri; *Nedenler* ise davranışın nedenleri hakkındaki, görüşleri oluşturur.

Oluşan görüş ve tutum temaları dolayısıyla gerçekleşen yönlendirme aşaması, toplumda moral panik nesnesi ile ilgili olarak büsbütün bir homojenleşme sağlayamaz; ancak bu sayede konu ile ilgili **duyarlılaşma** yaratılır. Duyarlılaşma süreci; "belirsiz bir durumu genel bir tehdide dönüştüren, genelleşmiş inanç sisteminin, yani histerinin en basit hali" olarak tanımlanır (Cohen, 2019, s. 139). Duyarlılaştırma; içinde barındırdığı yayılma, tırmanma, yenilik kriterlerinin de bir sonucu olarak **toplumsal denetim kültürü** ve sömürü tırmanışa geçer.

Şekil 3.2: Sapkınlık çoğalması modeli

Kaynak: (Cohen, 2019, 276)

3.8. Hall ve Diğerleri (İngiltere)

Modern iletişim araçlarını, toplumsal yapılar ve pratiklerden ayırmanın neredeyse imkânsız olduğunu vurgulayan Hall; ikinci düzey evrenleri inşa edip yaşatan medyanın, hem toplumun bir parçası olduğunu, hem de toplumsal alanı tanımladığını ifade etmiştir. Aynı zamanda Hall, medyayı endüstriyel anlamda maddi bir güç olarak tanımlamış ve medyanın teknolojik olanı tanımladığını ve kültürel olana hükmettiğinin de altını çizmiştir (Hall, 2014, s. 83).

Bir tür tahakküm ilişkisi tarif eden Hall, tahakküm ilişkisinde izler-kitlenin esasen pasif konumda bulunmadığının altını çizerek bu tahakküm ilişkilerinin toplum içinde medya - dolayısıyla iktidar ilişkileri - tarafından sürekli olarak inşa edildiğini savunur (Hall, 2014, s. 92).

Hall vd., 'hegemonya' ve 'ideoloji' ile ilişkilendirdikleri moral panik kavramını, Policing The Crisis: Mugging, the State and Law and Order (1978) isimli çalışmalarında *mugging (soygunculuk)* etiketiyle ortaya çıkan ve medyanın dikkatini çeken olaylar çerçevesinde incelemişlerdir. Hall vd, ahlaki paniğin oluşması

aşamasında, kontrol kurumları ve medyanın söz konusu fenomene 'yeni bir suç türü' gibi yaklaştığını belirtmişlerdir (Hall vd., 1978, s.17).

Kontrol kurumları ve medyanın oluşturmak istediği yeni çerçeveye göre *mugging (soygunculuk)* bilinen anlamıyla basit ve halihazırda olagelen bir olay değil bütünüyle yeni bir fenomendir. Bu noktada *mugging (soygunculuk)* abartılır ve suçun sosyal gerçekliği yeniden inşa edilir. İnşa sürecinin sonucunda ortaya çıkan yeni tanımlamaların ardından, kontrol kurumları ve medya tarafından yaratılan sembolik tehdide karşı organize bir tepki ortaya çıkar. Ancak 'tehdit' ve 'tepki' arasında orantısızlık söz konusudur. Sonuç olarak ve genel anlamda endişe veren durum, çoğu zaman şişirilmiş suç oranları ile beslenir ve böylece suçun daha şiddetli hale geldiği algısı oluşturulur ve moral panik vasıtasıyla ideolojik yer değiştirme gerçekleştirilir (Hall vd., 1978, s.29).

3.9. Goode ve Ben-Yehuda (ABD)

Kendi moral panik modellerini yapısalcı bir yaklaşım çerçevesinde oluşturan Goode ve Ben-Yehuda, ahlaki paniği karakterize eden beş hayati unsur/kriter tanımlamıştır. Bunlar sırasıyla; endişe, düşmanlık, konsensüs, orantısızlık ve değişkenliktir.

Ahlaki paniğin ortaya çıkması için belirli bir grup veya kategorinin somut bir tehlike olarak algılanan davranışta bulunması ve bu davranışın toplumun geri kalanı üzerinde *endişeye* yol açması gerekir. Somut tehlike oluşturan ya da tehdit edici davranışta bulunan gruba beslenen *düşmanlık* artış gösterir, 'biz' ve 'onlar' kategorisi oluşur ve bu sürecin sonucunda gerçekleşen 'halk düşmanı' ile 'halk kahramanları' ayrımı dolayısıyla stereotipleştirme gerçekleşir (Goode & Ben-Yehuda, 2007, ss. 94-96).

Konsensüs aşamasında asgari oranda bir görüş birliği olması gerekir. Bu noktada tehdidin varlığı ciddiye alınmalı, 'öteki' ile olan ilişkisi kabul edilmeli ve yarattığı ruh hali belirli düzeyde yaygın olmalıdır. Buna bağlı olarak da 'moral panik' konusu olan olaya gösterilen ilgi *orantısız* olmalıdır (Goode & Ben-Yehuda, 2007, ss. 96-112).

Son kriter olan değişkenlik hususuna da değinen Goode ve Ben-Yehuda, moral panik çerçevesini şöyle çizerler (Goode & Ben-Yehuda, 2007, ss. 97-98) :

- ✓ Moral panikler değişkendir.
- ✓ Genellikle aniden patlarlar ve ortaya çıkışları gibi aniden sönerler.
- ✓ Bazı moral panikler, görünüşte fazla iz bırakmadan yok oldukları halde bazıları rutinleşebilir veya kurumsallaşabilir.
- ✓ Panikten sonra toplumun yasal, kültürel, moral ve sosyal dokusu öncekinden pek farklı değildir. Ancak uzun vadeli bir etkisi olsun ya da olmasın, moral panik esnasında yaratılan korkunun düşmanlığın ve endişenin derecesi süreklilik açısından oldukça sınırlıdır.

Goode ve Ben-Yehuda moral paniklerin kaynaklarını üçe ayırmıştır (Goode & Ben-Yehuda, 2007, ss. 101-107):

Avam Modeli: Paniklerin kaynağı halktır. Tehdit belirlidir ve bu tehdide yönelik endişe halkın genelinde mevcuttur. Medya veya toplumsal denetim aktörlerinin bir konuda endişe ifadeleri kullanması bu endişenin yaygın olduğunu gösterir. Özetle; panik zaten var olan örtük bir durumun dışavurumudur.

Elit Üretim Modeli: Bu modele göre moral panikler, küçük ve güçlü gruplar bir amaç dâhilinde bilinçli olarak üretirler. Buna göre bu gruplar başta medya olmak üzere yasama gücünü de elinde tutmaktadır. Amaçları ise "kendilerinin çıkarlarına hizmet eden bir toplumsal ve siyasal gerçeklik tanımı inşa etmektir."

Çıkar Grupları Teorisi: Pek çok kesim çıkar grubu olarak tanımlanabileceği için bu grupların kimler olduğu konusunda oldukça geniş ve çeşitli bir liste oluşturmak mümkündür. Çıkar gruplarının ideolojik ya da ahlaki gündem oluştururken, kendilerinin dâhil oldukları grubun maddi veya statü çıkarlarını geliştirdikleri söylenebilir.

3.10. Philip Jenkins (ABD)

Moral panik kuramı üzerine pek çok çalışma yapan Jenkins; seri cinayetler (1994), pedofili (1996), kilisede gerçekleşen çocuk tacizleri (1998), sentetik uyuşturucular (1999), çocuk pornografisi (2001) ve terörizm (2003a) gibi konuları bu kuram çerçevesinde ele almıştır.

Sapkınlığın genel bir tanımının yapılması için öncelikle bir norm oluşturulmasının gerekli olduğunu öne süren Jenkins'e göre bu norm, neyin normal olduğu konusunda hemfikir olmaktır. Çünkü 'normal' olanın üzerinde uzlaşıya varıldığında 'tuhaf ve farklı' olandan söz etmek mümkün ve kolay hale gelir (Jenkins, 1998, s.4). Yani 'biz'e atfedilen kutsiyet ne kadar net bir şekilde yansıtılırsa 'öteki'nin kusurları o kadar belirginleşir.

Amerika'da uyuşturucu kullanımına ilişkin tartışmalarda kullanılan "salgın", "sorun", "tehdit" ve "kriz" vs. gibi terimlerin öznel ve tartışmalı doğasını ele alan Jenkins, sentetik uyuşturucular üzerinde yaptığı çalışmada; son bir buçuk yüzyılda, Amerika'nın sosyal sorunlarının, genellikle bazı zararlı maddeler veya kimyasalların yıkıcı etkileri ile bağdaştırıldığını ve çeşitli zamanlarda bu maddelerin ulusu tehdit eden başlıca iblis figürleri olarak görüldüğünü aktarmıştır (Jenkins, 1999, s.1).

Jenkins, moral panik kaynağı olabilecek bazı korkuların ortadan kaybolmadan önce birkaç ay veya birkaç yıl sürdüğünü ancak kamuoyunu daha fazla meşgul edebilme potansiyeline sahip bazı fenomenlerin (örn: crack kokain[5]) ise on yıl veya daha uzun bir süre için bir ilgi odağı olup *'moral/sentetik panik'* formunda hem sosyal politikaların hem de ceza adaleti sisteminin baştan aşağı yeniden şekillendirilmesine neden olabileceğini belirtir (Jenkins, 1999, s.4).

Toplum nezdinde bazı korku/panik/endişelerin farklı zamanlarda daha az ya da daha fazla rağbet görmesi konusuna da değinen Jenkins bu durumu söyle açıklamıştır (Jenkins, 1998, s. 216);

> *"Tehlikeye ilişkin iddialar, rekabet ortamındaki metalar gibidir. Dolayısıyla pazar yerinin nasıl olduğuna bağlı olarak kazanan ya da kaybedenlerin olması kaçınılmazdır. İyi perakendeciler, çekmek istedikleri tüketiciler arasında bir ilgi uyandırır. Ve bu perakendecilerin kazanmak konusundaki başarıları metanın pazar payı, tüketicilerin bileşimi ve zevklerine bağlıdır ve zamanla değişebilir."*

Moral paniklerin değişkenliğinin altını çizen Jenkins, demografik değişimler, değişen cinsiyet yaklaşımları, ekonomik gerginlikler ve ırksal çatışmalar gibi iç içe geçmiş sosyal faktörlerin yanı sıra siyasi ve dini ideolojilere bağlı olarak toplumda sorun olarak kabul edilen şeylerin yükselip düşebileceğini ve gelişip değişebileceğini belirtir.

[5] Kristalize Kokain

4. MORAL PANİK KURAMI VE HİPERGERÇEKLİK: TEORİK ÇERÇEVE

Bu kısımda moral paniklerin gerçekliği dolayımlama ve belki de 'gerçek' üzerinde tahakküm kurma ihtimalinden hareketle KİA'ların yaygınlaştığı ve neredeyse bir bilgi bombardımanın yaşandığı modern ve modern sonrası dünyada moral paniklerin 'hipergerçeklik' olarak kabul edilip edilemeyeceği veya bu süreçte bir araç olarak kullanılıp kullanılamayacağı tartışılacaktır.

4.1. Hipergerçeklik

Hipergerçeklik, Fransız sosyolog Jean Baudrillard tarafından ortaya atılan simülasyon kuramının temel kavramlarından biridir. Düşünür, söz konusu kurama değindiği eserlerde 'simülasyon' ile 'hipergerçek' kavramlarını aynı anlama gelecek şekilde kullanmış ve bu kavramları genel anlamda modern dünyanın halihazırdaki durumunu, özelde ise Batı uygarlığını eleştirmek için temel dayanak olarak görmüştür. Bir modernite eleştirmeni olan Baudrillard'a göre modernite tarafından üretilen 'gerçeklik' kavramı esasında bir duygudan ibarettir ve modern toplumlara özgüdür.

Gerek kuramında dile getirmiş olduğu 'gerçekliğin yitimi' konusu ve gerekse kuramını oluştururken herhangi bir yöntemi benimsememiş olması nedeniyle radikal sıfatı yakıştırılan Baudrillard, kendini Marksist olarak değerlendirdiği ilk eserlerinden itibaren kitle iletişim araçları (KİA) ile tüketim olgusu üzerinden gerçeklik ve gerçekliğin yitimi konularına açıklık getirmeye çalışmıştır.

Kitle iletişim araçları (KİA) ile tüketim olgusunun modern dünyada yol açtığı sorunları kendine has bir yaklaşımla ele alan ve kendisi aksini iddia etse de postmodern sıfatı yakıştırılan Baudrillard, "Nesneler Sistemi" ve "Tüketim Toplumu" sistemi isimli eserlerinde medyanın insanların hayatında giderek artan önemine dikkat çekmiş ve hızla artan tüketimin toplumsal alana etkisini açıklamayı hedeflemiştir.

Çalışmalarında özellikle tüketim olgusuna vurgu yapan ve modern bireyin tüketim etkinliğinin son derece karmaşık bir sürece tekabül ettiğini ifade eden Baudrillard, bu olgunun anlaşılması için yerleşik ya da kendi deyimiyle klişe anlayışın dışında kavrayış geliştirmenin zorunlu olduğunu belirtir ve tüketim sisteminin bir göstergeıer dizgesi olarak ele alınıp gündelik yaşamdaki işleyişinin bu yolla anlaşılmasını önerir (Güçlü vd. 2003, s.175).

1970'li yılların ortalarında kaleme aldığı "Göstergenin Ekonomik Eleştirisine Katkı", "Üretimin Aynası" ve "Simgesel Değiş Tokuş ve Ölüm" isimli çalışmaları ile birlikte Marksist kuram ile arasındaki tüm bağlarını koparan Baudrillard, söz konusu yapıtlarında medyanın (daha çok reklam sektörünün) bireyler üzerinde mühim etkiler yaratan rastgele bir kodu nasıl ve ne şekilde yapılandırdığını açıklamaya çalışır ve yaratılan bu rastgele kodun/kodların esasında tüketimin özünü oluşturduğunu iddia eder (Güçlü vd. 2003, s.175).

Baudrillard'ın anlayışına göre bu sistem içerisinde insanlar gerçek anlamda tüketim nesnelerini değil bu nesnelerin ardında gizlenen imgeleri, idealleri daha genel anlamda ise arzu ettikleri yaşam biçimlerini tüketmektedirler. Bu tüketim nesneleri medya aracılığıyla sunulmaktadır ve bu sayede oluşturulan tüketim tarzı toplumu bütünüyle başkalaştırmıştır. Dolayısıyla artık burjuva toplumuna ait temel kültürel dayanaklar da büyük bir değişikliğe uğramıştır ve bu durumla ilişkili olarak oyunun kuralları da değişmiştir. Baudrillard, 1980 ve 1990'lı yıllarda kaleme aldığı "Simulakrlar ve Simülasyon" ile "Son Yanılsama" isimli kitaplarında ise; ilk eserlerinde üzerinde durduğu tüketim kültürünün gelinen noktada zorunlu olarak gerçekliği esaslı bir değişime uğrattığını ve artık gerçeklik diye bir şeyin olmadığını iddia eder. Düşünür, insanların vakitlerinin büyük bir bölümünü elektronik iletişim ortamlarında geçirmeleriyle birlikte artık yüz yüze ilişki kurulan dünyanın ortadan kalktığını ve yerine sanal bir dünyanın geçtiğini de ekler.

Teknolojinin hızlı ve durdurulamaz bir biçimde gelişmesi ve hatta zamanla kusursuzlaştırılması ile beraber sanayi sonrası toplumların enformasyon bombardımanına maruz kaldıklarını belirten Baudrillard, bu noktada artık gerçekliğin ortadan kaybolarak hipergerçekliğin egemen olduğu bir sürece girildiğini belirtir.

Bu sanal dünyada oluşan kültürü de hipergerçek olarak tanımlayan Baudrillard, bu yeni iletişim ortamında simgesel yapımların eskiden olduğu üzere canlı bir konuşma ya da yazılı, gerçek bir metne göndermede bulunmadığını daha çok tam da sunumun kendisinin aynı anda hem gerçek hem de kopya olduğu bir simülasyonlar dizgesine dönüştüğü belirtir (Güçlü vd. 2003, s.177).

Baudrillard'a göre örneğin, televizyonda verilen haberler kendilerinden beklendiği üzere dışarıda, gerçek dünyada olan bir şeyi rapor ediyor ya da sunuyor değillerdir, burada haber değeri taşıyan şey, çeşitli imgeler ve elektronik olanaklarla haberlerde dillendirilen medyatik sunumun kendisidir (Güçlü vd. 2003, s.177).

Gerçekliğin yitip gittiği savını ortaya atan Baudrillard'a göre gerçeklik -yukarıda sözü geçen nedenlerden dolayı- aslında modernite tarafından üretilen bir 'inanç' veya bir 'duygu'dan ibarettir; dolayısıyla zihinsel bir sürece tekabül etmektedir. Elle tutulan gözle görülen bir nesnel gerçeklik söz konusu değildir (Adanır, 2008, ss. 73-75).

Hakikat Ortaçağda, gerçeklik ise modernite ile birlikte yitip gitmiştir. Gerçeğin yerini görünümlerin yani simulakrların aldığı simülasyon evreninde gerçekliğin ortadan kaybolmasıyla gerçeklik fiziki değil, metafizik anlamda ortadan kaybolmuştur (Baudrillard, 2019, s. 15).

Gerçeklik simülasyondan ibarettir, düş ile gerçeklik birbirine karışmıştır. Model temsil edilenden daha gerçektir ve gerçeklikten bağımsız olarak üretilen şey hipergerçektir (Dağ, 2021, s. 158). Buna göre; "bir köken ya da bir gerçeklikten yoksun olan gerçekliğin modeller aracılığıyla türetilmesine hipergerçek yani simülasyon denmektedir." (Baudrillard, 2021, s. 14).

Simulasyon ya da hipergerçeklik geç modernitenin iletişim, sibernetik ve sistemler kuramında gerçekleşen devrimi anlatan bir kavramdır ve düşünüre göre bu devrimdeki gösterge sistemleri, gerçekliği gizlemekten çok gerçekliği üretmek için geliştirilmiştir. Bu süreçte yani gerçekliğin üretimi aşamasında ise medyanın, siyasal

sürecin, genetiğin ve dijital teknolojilerin model veya kodlarından faydalanılmıştır (Dağ, 2021, s. 157).

Gerçeğin minyatürleştirilmiş hücreler, matrisler, bellekler ve komut modelleri tarafından üretildiğini savunan Baudrilard'a göre artık rasyonel gerçeklik olmadığı gibi buna ihtiyaç da yoktur. Ortada gerçek olarak dolaşan şey işlemseldir ve dolayısıyla gerçek olarak kabul edilmesi mümkün değildir; çünkü gerçek denilen bu şey düşsellikten nasibini almamıştır. Sentetik olarak üretilmiş gerçek artık hipergerçektir (Baudrillard, 2021, s. 15).

4.2. Simulakrlar

Simülakr kavramını "orjinali olmayan kopyanın kopyası" olarak açıklayan Baudrilard, değer yasasındaki değişimle beraber art arda ortaya çıkan üç simulakr düzenini şöyle sıralar (Baudrillard, 2021, s. 102-115):

- ✓ Rönesans'tan Sanayi Devrimine "klasik" dönemi belirleyen biçim kopyalama,
- ✓ Sanayileşme dönemine egemen olan biçim üretim,
- ✓ Kodun belirlediği güncel evredeyse egemen biçim simülasyondur.

Kopyalama olarak adlandırdığı ilk simulakr düzeninde; sahte asılla birlikte doğmuştur. Taklit ve kopyalama ile göstergenin doğal bir göndergeye sahip olduğu nostaljik bir yaklaşım söz konusudur. Birinci basamaktaki simulakr düzeni doğal değer yasası tarafından belirlenmektedir.

Ticari değer yasası tarafından belirlenen ve yayılma eğiliminde olan ikinci basamaktaki simulakrlar görünümleri emerek ortaya imgeden, aynadan, görünümden yoksun bir gerçeklik ortaya çıkarmaktadır. Artık robotun, makinenin ve ölü emeğin canlı emek üzerindeki egemenlik dönemine girilmiştir. Bu egemenlik üretim ve yeniden üretim düzeni için zorunludur. Çünkü artık kopyalama sürecinden çıkıldığı gibi doğal yasalar ve biçim oyunları düzeninden de çıkılmıştır ve ticari değer yasası ve ona özgü mekanik hesaplar düzenine geçilmiştir.

Yapısal değer yasası tarafından belirlenen üçüncü basamaktaki simulakrlar ise işlemseldir, hipergerçektir. Bu aşamada belirlenemezlik ve kod üzerine oturtulmuş bir metafiziğe geçilmiştir. Dijitallik bu evrene özgü metafizik ilkenin adıdır.

Buna göre kuramsal eleştirinin kendisi, hatta devrim bile tüm belirlenmiş süreçler gibi ikinci basamak simulakr düzenine aittir. Üçüncü basamak simulakrlar düzeni yerli yerine oturtulurken kendinden önce gelenleri saf dışı etmiştir. Bu üçüncü basamak simulakrlara karşı nesnel çelişkiler ve şeyleri yeniden yaşama döndürmenin bir anlamı yoktur. Çünkü programlanmış ve moleküler boyuta indirgenmiş bir yayma biçimine karşı bilinçlenme ve diyalektik bir aşıp geçme yönteminin çalışması mümkün değildir. Aynı şekilde koda karşı ise ne ekonomi politik ne de devrim düşüncesi ile karşı konulamaz. Zira tüm düzeylerde artık kendi hesabına geçirme, güdümleme, yineleme ve geri kazanmaya çalışma söz konusudur (Baudrillard, 2021, s. 20).

Yukarıda sözü edilen süreci özetleyen Adanır'a göre, Baudrillard bu ifadeleriyle; temelde tarihsel materyalizmin, kapitalizmin yalnızca içeriğiyle ilgilendiğini, biçimineyse hiç dokunmadığını, Burjuvazinin gerçekleştirdiği aydınlanma hareketi ve onun ideolojisinden yararlandığını, kapitalizme ait pek çok kavramı ya da terimi kendi hesabına geçirip eleştirerek onları kendi kavram ya da terimlerine dönüştürdüğünü, kapitalizmin de hayatta kalabilmek adına Marksist içeriği benimsediği ve kendi hesabına geçirdiğini, Marksizm'in fakında olmaksızın mevcut düzeni sürdüren, ona hizmet eden tutucu bir dünya görüşüne dönüşmüş olduğunu söylemektedir (Adanır, 2008, s. 24).

Tam da bu noktada -yani diyalektiğin ortadan kalktığı ve kendi hesabına geçirme süreçlerinin yaşandığı- bu sistemde üçüncü basamak simülakrlara kendi oyun kuralları çerçevesinde yanıt verebilmek mümkün görünmemektedir. Baudrillard, bu işin -daha önce çok kere söylediği gibi- sınıflararası mücadele ile yapılmasının imkânsız olduğunu belirtir ve belki de bir üst düzeye geçerek mantıksal simulakrlar üretmenin bir çözüm olabileceğini ifade eder (Baudrillard, 2021, s. 20).

Baudrillard üçüncü simulakr düzeninin ardından 'fraktal' adını verdiği dördüncü bir simulakr aşamasından söz eder. Bu aşama esasında 'bütünsel gerçeklik' aşamasıdır ve bu aşamada hem gerçekliğe hem de yanılsamaya son verilmiştir. Baudrillard, bu aşamayı kusursuzlaşan yüksek teknoloji ürünleri, KİA'lar ve medyanın yanıltıcı gerçeklik unsuru ile ilgili olarak kabul eder ve bu noktada anlama ve anlamlandırma yetisinin yok olduğunu belirtir (Okuyan & Taslaman, 2018, s. 33).

Baudrillard bütünsel gerçekliği şöyle açıklar (Baudrillard, 2019, s. 15):

> *"Bütünsel gerçeklik dediğimde bununla bütün dünyanın, sınırlandırılması olanaksız işlemsel bir projeye suç ortaklığı yapılmasını yani her şeyin gerçek, görünür, saydam ve 'özgürleştirilmiş' olduğu, bir sonuca ulaştırıldığı ve anlamlı olması gerektiği (oysa anlamdan söz edebilmek için her şeyin anlamlı olmaması gerekmektedir) bir dünyayı kastediyorum."*

Baudrilard'a göre anlam ve yeniden canlandırmayla bağlantılı nesnel gerçeklik yerini, sınır tanımayan, her şeyin gerçekleştirilebildiği, teknik anlamda somutlaştırılabildiği, herhangi bir ilke ya da hedeften yoksun bütünsel gerçekliğe bırakmaktadır.

Bütünsel gerçekliğin ortaya çıkabilmesi için gerçek ve bu gerçekle bağlantılı düşselliğin tamamen ortadan kaybolması gerekmektedir. Çünkü bütünsel gerçekliğin düş gücü ile bir ilişki bulunmamaktadır (Baudrillard, 2019, ss.15-17).

Hakikat ve görünümlerden yoksun bir dünyanın bütünsel gerçeklik olarak adlandırdığı bir evrene benzeyebileceğini belirten Baudrillard, sanallığın bütünsel gerçeklik aşamasının nihai aşaması olduğunu da ekler.

Buna göre "*sanal, gerçekliğin peşinde koşan son avcı ve onu yakıp yıkan yağmacıdır ve bizzat gerçeklik tarafından yok edici bir unsur"* olarak salgılanmıştır (Baudrillard, 2019, s. 25)

Sanallıkla birlikte öte dünyanın da ortadan kalktığını iddia eden Baudrillard, bu dünyanın kendi kendisinin yerini aldığını ve kendinin yerine kusursuz ikizini koyduğunu yani bir bakıma serap ürettiğini ifade eder. Bu sürecin bir sonucu olarak nesnel gerçeklik işlevini yitirerek bir artığa dönüşür ve artık nesnel gerçekliğin değiş tokuş edilebilmesi ya da dolanımda kalması güçleşir.

Bir ütopya olarak kabul ettiği bütünsel gerçekliğin, devasa yapay mekanizmalarla bize dayatılmak istendiğinin altını çizen Baudrillard, bu durumun imgede tespit edilen gizli bir uyarı hatta bir buyruk olduğunu belirtir ve interaktif bir sürece dönüşerek kendini zorunlu bir katılım şeklinde sunan bir duruma işaret ettiğini söyler. Kaçışın pek mümkün gözükmediği bu teknoloji ürünü dünya herhangi bir şeyle değiş tokuş edilemeyeceğinden ya yok edilmeli ya da yok sayılmalıdır. Çünkü (Baudrillard, 2019, s. 32);

- ✓ Hakikat adlı boşluk sürekli bir şeylerle kapatılıp, doldurulmaya çalışılıyor.
- ✓ Bu durum bizi sürekli yeni simulakrlar üretmeye itiyor.
- ✓ Giderek yapaylaşan bir gerçeklik yaratıyoruz. Bu öylesine yapay bir dünya ki, karşısına alternatif çıkarmak mümkün değil. Zıddı da yok.
- ✓ Sanal gerçeklikle birlikte simülasyon girişimin son evresine girmiş bulunuyoruz. Bu evre illüzyondan yoksundur.
- ✓ Bu öylesine gerçek, hipergerçek, işlemsel ve programlanmış bir dünyadır ki, gerçek olmasına gerek bile yoktur.

Gerçekliğin bir öte dünya ve bir başka şeyin yerine konulabilecek bir illüzyona benzediğini belirten düşünür, bizlerin artık gerçekten öte dünyaya benzeyen -tanrı ve cehenneme kısa devre yaptırılmış- bu gerçek dünyada yaşamaya başladığımızı söyler. Baudrillard'a göre *"biz bir illüzyonun yerine başkasını koyduk. Sonunda maddi ve nesnel illüzyon ya da gerçeklik illüzyonunun da Tanrısal gerçeklik illüzyonu kadar kırılgan olduğunu gördük. Bilimsel coşku ve Aydınlanma çağı sona erdikten sonra, Dünya adlı temek ve bir hakikatten yoksun illüzyona karşı, bu gerçeklik illüzyonunun artık bizi koruyamadığını anladık."*

4.3. Medya ve Simülasyon

Baudrillard'ın simülasyon düzleminde modeller, gerçek kurumlardan daha gerçek hale gelir. Simülasyon ve gerçek ayrımını yapmak gittikçe zorlaştığı gibi simülasyon gerçekliği bizzat kendi ölçüsü haline getirir. Üretimi değil yok oluşu temsil eden simülasyon düzeninde simülasyon, hem teknolojiyi hem de toplumsal, ekonomik, politik ve kültürel olanı kapsamaktadır. Gerçeklik düzeninin yerini alan simülasyon düzeninde simülasyonun en belirgin özelliği en önemsiz olguları bile kapsayan gerçeğin yerini almış daha önce var olan modellerden oluşmuş olmasıdır (Dağ, 2021, s. 160).

Baudrillard'ın kendi yorumuna göre simülasyon; gerçekle sahte arasındaki farkı yok etmeye ve olmayan bir şeyi varmış gibi göstermeye çalışır dolayısıyla gerçeklik ilkesine zarar verir. Gizleme/dissimüle ile aradaki temel fark da buradan kaynaklanır. (Baudrillard, 2021, s. 16);

Bir caydırma evreni olarak kabul edilen simülasyon evreninde görüntüler ve sözler en etkili silah olarak kabul edilir. Bu ise tam olarak medyaya karşılık gelmektedir. Dolayısıyla gerçekliğin yitirilmesinde ve dolayısıyla simülasyon düzeninin meydana gelmesindeki en büyük etkenin medya olduğu söylenebilir. Adanır'a göre (Adanır, 2008, s. 26):

> *"Gerçeğin ya da gerçekliğin tamamının görüntü ve sözlere dönüştürerek gerçeği ve gerçekliği teknolojinin yardımıyla saf dışı bırakan bu sistem kitleleri bitip tükenmek bilmeyen bir görüntü, ses, yazı vs. bombardımanına tutarak onları ikna etmeye yani kendisinin sağlıklı güvenilir, başarılı bir sistem olduğuna inandırmaya ve bu inancı ayakta tutmaya çalışmaktadır."*

Başta medya olmak üzere politika, psikoloji, biyoloji vb. gibi alanlarda diyalektiğin son bulduğu, gerçekle ilişkinin kesildiği ve tüm gönderen sistemlerinin tasfiye edildiği simülasyon evreninde gerçek ancak modelin kopyası olabilmektedir. Moral panik kuramında sözü edilen stereotip kavramına benzer biçimde *"aslının yerine göstergeleri konulmuş, gerçeğin tüm göstergelerine sahip bir gerçeklik, gerçeğin bir*

daha dönmesini engelleyen modeller ve farklılık simülasyonu üreten bir hipergerçeklik" söz konusudur (Dağ s.161-162).

Nitekim KİA'larının simülasyon evrenini oluşturup içerik ve anlamları nötralize ettiği bu evrende 'toplumsal'ın yerini de içi boş ve kendinden geçmiş olan 'kitle' almıştır. Her şeyin anlamı tersine dönmektedir. Bauridllard, toplumsalın içinde kaybolduğu bir kara delik olarak gördüğü kitleyi şu şekilde tanımlar (Baudrillard, 2006, ss. 14-32):

- ✓ Politika ve toplumsala ait iyi bir iletici olmadıkları gibi iyi bir anlam ileticisi de değildirler. Her şey onların üstünden kayar gider. Onlar tepkisizliktir, tepkisizliğin, nötr olanın gücüdür.
- ✓ Kitlenin sosyolojik gerçekliği yoktur.
- ✓ Kitlede gizli bir faşizm ya da gizli bir histeri yoktur. Yalnızca bütün yitirilmiş gönderenlerin devrik simülasyonları vardır. Kitle, bütün gönderen sistemlerinin, bütün ayakta duramayan anlamların, olmayan tarihin ve artık var olmayan temsil etme sistemlerinin kara kutusudur.
- ✓ Toplumsalla ilgili olan her şey unutulduğunda geriye kalan artıktır. Toplumsala ait olmadıkları gibi, toplumsalı yansıtmaktan da acizdirler.
- ✓ Kitle insanı bezdiren bir suskunluktur. Ve herkes bu sessizliği konuşturmaya çalışmaktadır.
- ✓ Politik denklemlerdeki bilinmeyendir.
- ✓ Kitleyi, kitle iletişim araçlarının dışında bir yerde aramak boşunadır.

Baudrillard'a göre kitleler anlam dolanımını olanaksız kılarlar. Bu bakımdan haber kavramı ile kitle kavramı birbirleri ile benzer ya da ilgilidir. Buna göre politik, eğitici, kültürel vs. içerik fark etmeksizin haberle üretilen anlam kitlelere iletilir. Bununla kitlelerin *anlamın egemenliği* altında tutulması arzulanır. Ancak, anlam yerine gösteri isteyen kitlelerin anlamın egemenliği altına sokulması ise artık neredeyse imkânsızdır (Baudrillard, 2006, s. 17).

Gösterge isteyen insanlara mesaj verilmeye çalışılmaktadır. Anlamın diyalektiğini yadsıyan, gösteri dışında bir içeriği benimsemeyen kitleler sayesinde 'anlam' artık

toplumları sürükleyip götüren ideal çizgi olmaktan çıkmıştır ve bir bakıma anlam zedelenmiştir.

Düşünüre göre; kitleler artık bir gönderen olmaktan çıkmışlardır. Çünkü artık temsil edilmemektedirler. Ses vermeyen bu kitleler sondajlar aracılığıyla sık sık yoklanmaktadırlar. Fakat yalnızca ne düşündükleri konusunda testler yapılmaktadır. Bu evrede referandum politik gönderenin yerini almıştır. Oysa tüm bunlar (referandumlar, KİA'lar, anketler vs.) temsil edici bir sisteme ait değil, simülatif bir sisteme ait olan tertibatlardır. Artık amaçlanan şey bir gönderen değil, bir modeldir (Baudrillard, 2006, s. 26).

Buna göre temsil edilmenin olmadığı bu noktada dışa vurum da söz konusu değildir. Burada yalnızca bir toplumsallaşma simülasyonu vardır. Kitlelerdeki sessizliğin anlamı budur. *Kendi üstünde ne türden bir iktidarın etkin olduğunu bilmeyen kitle, hayali bir politik sınıfın elinde düşsel bir gönderen ve simülasyon modeline dönüşmüştür.* Ve aslında kitle kendisini yönetmekle yükümlü olan bir politik sürecin sonucudur (Baudrillard, 2006, s. 27).

Kitlelerin edilginleşmesiyle iktidarlar, kendilerinden daha emin bir hale gelir ve bu iktidarların kendi iktidar stratejilerinin uzun bir süre kitlelerin uyuşukluğu üzerine kurulmuş gibi görünür. Oysa Baudrillard'a göre bu durum, iktidarın yalnızca bürokratik bir merkeziyetçi olduğu dönem için geçerlidir.

Tepkisizleşen kitleler, iktidar için artık bir ölüm göstergesine dönüşmüştür ve artık kitlelerin sessizliğine bir son vermek gerekmektedir. Oysa kitleler için bu durum artık geçerliliğini yitirmiştir. Çünkü onlar iktidarın sorumluluğunu istememektedir (Baudrillard, 2006, s. 28).

Bir sese ya da bir yanıta dönüştürülemeyen kitleler, bu noktadan sonra –bir yanıt alabilmek adına- gösterge bombardımanına tutulur. Baudrillard'a göre haber denilen şey tam da budur. Haber anlam biçimi olmadığı gibi bir iletişim şekli de değildir. Daha çok sürekli tepkimeye uğraya bir emülsiyon biçimidir. Fakat bu süreç tersine

işlemektedir. Çünkü aslında yapılmak istenen şey bir bakıma toplumsalın sonunu belirleyen yöntemlere dönmektedir.

Buna göre (Baudrillard, 2006, s. 29);

> *"Kendilerine haber ileterek kitlelerin biçimlendirilebileceği sanılmaktadır. Artık toplumsallaşmayı belirleyen şey kuramsal sınırlar değil, haber miktarıyla iletişim araçlarının karşısında geçirilen saatlerdir. Ancak bu da yanlış bir düşüncedir çünkü haber kitlenin enerjisini yok etmek yerine her zaman için giderek büyüyen bir kitle yaratmaktadır. Haber, yaptığını iddia ettiği gibi bilgilendirme ya da biçimlendirme ve yapılandırma yerine toplumsal olanı giderek daha nötralize edip klasik toplumsal kurumlarla haberin içeriğine karşı duyarsız ve tepki göstermeyen bir kitle yaratmaktadır."*

Dolayısıyla hipergerçek ortamda, kendisinden bir ses beklenen kitleler, toplumsal alanın altını üstüne getirmiştir. İktidar tarafından bir toplumsal simülasyona sokulmaya çalışılırken, tam tersine toplumsalın içinde simüle edildiği ve yankılandığı muazzam bir mekâna dönüşmüşlerdir (Baudrillard, 2006, s. 32).

Anlam veya aşırı anlamdan hoşlanmayan ilkesi 'büyülenme' olan kitleler kendilerine gönderilen her şeye, blok halinde ve onları bir gösteriye dönüştürerek yön verirler. 36. Dolayısıyla bir enformasyon bombardımanı, eş zamanlılık, üretilen gündemler veya ortamlar olarak kabul edebileceğimiz moral panikler de Baudrillard'ın tanımını yapmış olduğu kitleler için bir gösteri olarak kabul edilebilir.

Adanır'ın da belirtmiş olduğu gibi gerçek bir eylem ortaya çıktığında, bu eylem medya tarafından derhal bir olay simülakrına dönüştürülmekte yani bir gösteri nesnesi haline gelmektedir. Adanır bu durumu şöyle özetlemiştir (Adanır, 2008, s. 44).

> *"Bir başka deyişle olayın sahip olduğu gerçeklik paydası anında yok edilmekte ve yerine dramatizasyonun (ölmüş eylemin bizzat asıl oyuncular tarafından yeniden üretilmiş biçimi) artan sayıdaki paydaları konulmakta ve dolayısıyla simülasyon evrenine uygun bir*

> *sunumla karşılaşılmaktadır. Yapay bir evrende, yapay bir eylem (simülakr) yapay bir olay (gösteri) olarak algılandığından gösteri biter bitmez bir yenisi istenmektedir."*

Moral paniklere benzer şekilde gerçeğin şova dönüştürüldüğü yani hipergerçek haline getirildiği simülasyon evreninde KİA'lar artık modern toplumun bireylerinin bu dünyada yaşadıklarına inanmalarını sağlayan bir araç ya da ortama dönüşmüşlerdir. Ve gündelik gerçekliğin kanıtı gibi algılanırlar.

Adanır'ın da gazete örneğinde belirtmiş olduğu gibi (Adanır, 2008, s. 50):

> *"Gazete satın alan insanlar bu gazete aracılığıyla bir toplumsal-politik-ekonomik ve kültürel sürecin bir parçası olduklarına inanmak istemektedirler. Gazete onlara bu duyguyu verdiği sürece, o toplumun insanları açısından, içinde ne olduğunun pek de önemi yok gibidir."*

5. ARAŞTIRMA BULGULARI

Bu araştırma kapsamında gerçekleştirilen 'Eleştirel Söylem Çözümlemesi'ne yazılı basının dijital platformlarında yer alan göçmen/mülteci/sığınmacılarla ilgili haberler dâhil edilmiştir. Tarih aralığı olarak 'göç krizi'nin dünya çapında tırmanışa geçtiği, basının sığınmacı konusu üzerine çok fazla eğildiği ve pek çok sığınmacının Avrupa kapılarına dayandığı 2015 yılı ile günümüze kadar geçen süre tercih edilmiştir.

Haberlerin analizi Van Dijk'ın makro yapı kategorisinde yer alan çözümleme kategorilerine göre yapılmış, mikro yapılara da bu kategorilerin içinde değinilmiştir. Haberlerin seçiminde ise bağlama uygun şekilde inceleme yapmak adına 'amaçlı rastgele örneklem' yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem ile *"sistematik ve rastgele seçilen durum örneklerinin araştırmanın amacı doğrultusunda amaçlı bir şekilde tasnif edilmesi"* amaçlanmıştır (Baltacı, 2018, s. 258).

Haber metinleri Sözcü, Yeni Şafak, Sabah ve Dünya gazetelerinden alınmıştır. Çözümlemesi yapılan haberler ilgili gazetelerin internet sitelerinde yayınlanmıştır. Sözcü gazetesi ile Sabah gazetesi tarafından yayınlanan haberler 2016 yılında yayınlanan haberlerden seçilmiştir. Bu tarihlerde Türkiye ve Avrupa'ya kitlesel göçler gerçekleşmiş ve geri kabul anlaşmasını da içeren 18 Mart Mutabakatı gündemi oldukça meşgul etmiş ve gazeteler sığınmacı meselesine daha fazla eğilmiştir.

Dünya Gazetesinin 7 Temmuz 2014 tarihinde yayınlamış olduğu haber ise başka gazetelerce sıklıkla alıntılandığı için tercih edilmiştir. Gazete haberi yayınladığı 2014 yılından sonra güncelleme yaparak 3 Şubat 2021 tarihinde tekrar dolaşıma sokmuştur. Öte yandan aynı haber Hürriyet gazetesi gibi pek çok gazetenin ekonomi bültenlerinde de kendine yer bulmuştur.

Son olarak; Türkiye'de gerçekleştirilen genel seçim atmosferinin sığınmacılara etkisini anlayabilmek açısından Sabah gazetesi tarafından 2023 yılında yayınlanan "Son 5 Ayda 21 Bin Kaçak Göçmen Yakalandı" başlıklı haber çözümlemeye tabii tutulmuştur. Çözümlenen haberlerin tamamı çalışmanın Ekler kısmında verilmiştir.

Haber Çözümlemeleri

Çözümleme 1: Van Dijk'e göre haber anlatıları, yapıları itibariyle makro önermelerden meydana gelmektedir. Bu önermeler çoğunlukla temalara gönderme yapmaktadırlar. Söylem içerisinde yapılanan temalar ise anlamla ilişkilidir ve ideolojik içerik en dolaysız haliyle söylemin anlamında yer alır (Çoban & Özarslan, 2020, s.54). Bu bakımdan her ne kadar editoryal olarak karar veriliyor olsa da başlık söylemin anlamı bakımdan göze çarpan ilk unsurdur. Çoğunlukla başlıkta enformasyon eksiltimi, genelleştirme ve kurgulama yapılması kaçınılmazdır.

Enformasyon eksiltiminde genel olarak yer, zaman ya da dönem gibi bilgilere yer verilmez, genelleştirme ile bir tür ya da bir grup genel bir isim adı altında toplanır, kurgulama ise eyleme yönelik olup genelleştirmeye benzer bir işleyişe sahiptir (Özer, 2020, s. 91).

Bu bilgiler ışığında Sözcü gazetesi tarafından 15 Mayıs 2016 tarihinde "Misafirler (!) Suç Makinesi Gibi"[6] başlığıyla yayınlanan haber incelendiğinde yukarıda sayılan unsurlara rastlanmıştır. Haber başlığında genelleştirmeye gidilerek neredeyse tüm sığınmacılar aynı kefeye konmuş hemen hepsi 'suç makinesi' olarak etiketlenmiştir.

Başlıkta göçmenler için uluslararası hukukta yeri olmayan 'misafir' kelimesi seçilmiş böylelikle Türk toplumunda karşılığı olan 'misafirliğin kısası makbuldür' kabulünden yola çıkılarak, hem sığınmacıların uzun süredir ülkede olduğuna dikkat çekilmiş hem de hükümet tarafından sürecin başından itibaren özellikle Suriye'den gelen göçmenler için kullanılan bu sözcüğünün vurgulanmasıyla iktidarın göç politikalarına gönderme yapılmıştır.

Öte yandan ünlem işaretinin başlıkta yer alan misafir kelimesinin hemen yanında parantez içinde verilmesiyle meselenin misafirlikten öte bir duruma işaret ettiği

[6] Sözcü (2016). *"Misafirler (!) Suç Makinesi Gibi"* https://www.sozcu.com.tr/2016/gundem/misafirler-suc-makinesi-1230634/ Son Erişim Tarihi: 20 Haziran 2023.

vurgulanmıştır. Tercih edilen bu ünlem işareti ile sığınmacıların sözde misafir olduğu ima edilmiştir.
Bununla birlikte başlıkta yer, zaman ya da dönem bilgisi verilmeyerek enformasyon eksiltimine gidilmiş, haber başlığından itibaren sığınmacıların tehdit unsuru oldukları ile ilgili bir güvenlik söylemi kurgulanmıştır.

Başlıktan hemen sonra gelen haber girişi ya da diğer adıyla spot kısmı, haber metninin bir özeti olarak kabul edilmektedir. Sözcü gazetesinin yayınladığı haberin spot kısmı aşağıdaki gibidir:

"Ülkelerindeki iç savaştan dolayı Türkiye'ye sığınan mülteciler suç makinesi çıktı. Bu yıl içinde Suriyelilerin karıştığı 'kasten yaralama' ve 'hırsızlık' gibi suçlar ön sıralarda yer alıyor. Kilis'te işlenen suçların yüzde 30'u da Suriyelilerden kaynaklandı."

Yukarıda alıntılanan haliyle haber metninde başlıkta muğlak kalan kısım veya enformasyon enformasyon 'iç savaş' bilgisi ile bir miktar genişletilmiştir. Haber girişinin ikinci cümlesi orijinal platformda bir paragraf boşluk ile verilmiş bu sayede ise iç savaşın taraflarından en az birine ilişkin bilgi aktarılmıştır.

Bunun yanında yalnızca Kilis'te işlenen suçların istatistiğinin verildiği haber anlatısında genelleştirmenin baskın olduğu görülmüştür. Yalnızca bir bölgenin suç istatistiği tüm Türkiye'yi kapsayan bir dille verilmiş ve haber bu haliyle tehdit temasının baskın olduğu bir anlatıya dönüşmüştür.

Habere konu olan olayın detayları üzerinde durulan ve asıl bilginin verildiği kısım, ana olay kategorisi olarak kabul edilmektedir. Seçili haber metninde başlıkta 'misafir' olarak kabul edilenlerin Suriyeli sığınmacılar olduğu bilgisi pekiştirilmiştir. Ancak metinde 'mülteci' ya da 'sığınmacı' kelimeleri yerine 'Suriyeli' tanımlaması kullanılarak etnik kimlik ön plana çıkarılmıştır.

Haber metni yukarıda da belirtildiği üzere baskın bir biçimde 'tehdit' ve 'güvenlik' temaları üzerine kurulmuş, sığınmacılar hem sosyal sorun hem de tehdit olarak

resmedilmiştir. Sığınmacıların karıştığı suçlara ilişkin detaylı bilgiye yer verilen metinde sayıların yoğun bir şekilde kullanılması, sığınmacıların suça yatkın olmaları ve güvenlik tehdidi oluşturdukları yönündeki söylemin rasyonel gerekçelerinin kurulmasına hizmet etmiştir. Nitekim Stuart Hall'e göre göçmenler üzerinde yapılan tartışmalarda kullanılan sayılar, sınırların daralmasına neden olmakta ve hâlihazırda sorun olarak kabul edilen duruma güvenilirlik kazandırma amaçlı olarak kullanılmaktadır (Doğanay & Keneş, 2016, s. 158).

Toplumsal gerilim ve panik yaratmaya elverişli olacak bir anlatı yapısına sahip olan metinde sığınmacılara yönelik son derece olumsuz bir perspektif yaratılırken, işlenen suç kategorileri de açıkça verilerek 'korku' unsurunun tetiklenmesi hedeflenmiştir.

Eleştirel söylem çözümlemesinde önemli yer tutan bir diğer kategori olan art alan ve bağlam bilgisi, olayın arka planı, geçmişi ve toplumsal durumlar ile ilişkisini çözümlemektedir. Olayların geçmişinin sınırlandırıldığı metinde, art alan ile ilgili spesifik bir bilgiye rastlanmamaktadır.

Bağlam bilgisine odaklanan haber metninde, sığınmacıların etnik kimlikleri üzerinden 'sorun' olarak işaretlendiği görülmektedir. Ancak sığınmacıların ülkelerinde süregiden iç savaştan ya da olayların nasıl bu noktaya geldiğinden söz edilmemektedir. Art alan bilgisinde enformasyon eksiltimine gidilmesi veya olayların içyüzünün anlaşılması için verilmesi gereken bilgilerin sınırlandırılması ile sığınmacıların mağduriyetleri göz ardı edilmekte ve hâlihazırda var olan sorunlar görmezden gelinmektedir.

Son olarak; çözümlemesi yapılan haber metninde bol miktarda istatistiğin kullanılmış olmasına karşın metin içinde haber kaynaklarına değinilmediği görülmektedir. Gazete muhabirinin ismiyle verilen haberde Suriyeli sığınmacılara öznellikten uzak bir tutumla yer verilmiştir.

Çözümleme 2: Yeni Şafak gazetesinin 9 Şubat 2016 tarihinde yayınlanan haberinin "Mülteci Paniği"[7] başlığında, enformasyon eksiltimi yapıldığı ve genelleştirmeye gidildiği görülmektedir. Bu metnin başlığında 'mülteci' kelimesi genelleştirilmiştir. Öte yandan iki kelimelik başlıktan bir panik unsurunun söz konusu olduğu anlaşılsa da paniğin taraflarına ilişkin bir bilgiye rastlanmamaktadır. Metinde genelden özele giden bir haber yapısı göze çarpmaktadır.

Haber girişinde haberin konusunu oluşturan olay ve ifadelere yer verildiği görülmektedir. Panik durumuna geçen tarafın önce genel söylemle Avrupa, daha özel de ise Almanya Başbakanı Merkel olduğu belirtilmiştir. Suçlama tonu ile yazılan haberde, Suriye'de süregiden krize çözüm bulmayan Avrupa devletleri, sığınmacılar söz konusu olduğunda tüm 'yük'ü Türkiye'ye bırakmakla suçlanmaktadır. Yeni Şafak gazetesinin yayınladığı haberin spot kısmı aşağıdaki gibidir:

"Suriye krizine çözüm bulma konusunda ayak direten Avrupa, mülteci meselesi söz konusu olunca alarma geçiyor. Yeni göç dalgası başlar başlamaz apar topar Ankara'ya gelen Merkel, Avrupa'yı mülteci krizinden kurtarma yükünü de Türkiye'ye yüklemeye çalışıyor."

Yukarıda verilen bilgilerden de anlaşılacağı üzere haberi özetleyen kısım olan spotta "ekonomik yük" teması hemen göze çarpmaktadır. Buna ek olarak, 2016 yılında Avrupa'ya yönelen sığınmacıların göç hareketinin "dalga" metaforu ile verildiği dikkat çekmiştir. Cohen'in de belirttiği üzere sığınmacılar, medya söylemlerinde genellikle "su", "işgal ordusu", "suçlu" olmak üzere üç metafor üzerinden temsil edilmektedir. Buna göre (Cohen, 2019, s. 44);

- ✓ 'Su' metaforunda, söz konusu sığınmacılar olduğunda sel (mülteci seli), dalga (göç dalgası), akın (sığınmacı akını) gibi tasvirlere sıklıkla rastlanmaktadır.
- ✓ Bir diğer metafor olan 'işgal ordusu' söylemi, sığınmacıların suça ve şiddete yatkın olması inancıyla ilişkilidir. İlk incelenen haber başlığında da gördüğümüz üzere bu tip metaforlar ile sığınmacıların adeta bir suç makinesi

[7] Yeni Şafak (2016). *"Mülteci Paniği"* https://www.yenisafak.com/gundem/multeci-panigi-2406736 Son Erişim Tarihi: 21 Haziran 2023.

olduğu ve bulundukları yere terör ve şiddet taşıdıkları bazen açıkça belirtilir bazen de ima edilir.

- ✓ "Ekonomik yük" teması ile sığınmacılar, refah devletlerinde sistemi suiistimal eden kişiler olarak görülürken, dışa bağımlı ekonomilerde ise var olan işsizlik, yoksulluk ya da kaynak kıtlığının sorumlusu olarak kabul edilir.

Habere konu olan olayın sunulduğu bu kısımda, 'ekonomik yük' temasına ek olarak 'politik' temanın varlığı da göze çarpmaktadır. Üç bölümden oluşan metnin birinci kısmında Avrupa'nın sığınmacılar konusundaki kayıtsızlığından ve göç politikalarının sertliğinden yakınılmakta ancak yine aynı metinde sığınmacılar 'ihale edilen' bir mal konumunda nesneleştirilmekte ve böylelikle mevcut önyargıların pekiştirilmesine hizmet edilmektedir.

Bu tavrın benimsenmesinde dönemin koşullarının etkili olduğu anlaşılmaktadır. Hükümete yakın bir yayın politikası benimseyen gazetenin yapmış olduğu haberin, göç hareketlerinin yoğunlaştığı ve Türk hükümetinin Avrupa ülkeleriyle restleştiği bir döneme denk geldiği bilinmektedir. Gazetenin hükümetin ajandasını sıkı takip ettiği ve bilhassa göç ve sığınmacı konularında haber temalarını buna göre belirlediği düşünülmektedir.

Haber anlatısının ikinci kısmı "Türkiye Bekçiliğe Zorlanıyor" ara başlığıyla açılmakta ve "ekonomik yük" teması burada da devam etmektedir. Türkiye'nin hâlihazırda ağır bir bedel ödediğinin vurgulandığı metinde Avrupa'ya 'bekçi' tasviri üzerinden rest çekilmekte olduğu anlaşılmaktadır.

"Geri Kabul Anlaşması Tuzak" başlıklı son kısımda ise Almanya Başbakanı Merkel'in ikili oynadığı iması yer alırken mülteciler yine nesne konumunda ve yaşanan olaylar 'göç dalgası' perspektifinden değerlendirilmektedir. Metinde, en baskın tema "ekonomik yük" teması olurken son kısımda politik temanın da dozunun arttığı görülmektedir.

Çözümlenen metinde olayların art alan ve bağlam bilgisi nispeten verilmekle birlikte haberin genel anlamda ekonomik yük teması üzerinden kurulduğu dikkat çekmektedir. Haberde Suriye'deki krizin çözümünde Avrupa'nın rolü vurgulanarak

olayın diğer tarafları göz ardı edilmekte, bölgedeki krizin ve Türkiye'deki sığınmacıların sorumlusu Avrupa olarak resmedilmektedir.

Metinde haber girişlerinde bir veya en fazla iki cümle ile olayların arka planına değinildiği görülmektedir. Ancak belirgin bağlantılar kurulmadığından dolayı, olayların geçmişle ilişkisi sınırlı bir biçimde aktarıldığı söylenebilir. Genel olarak haber metninin, bağlamsal açıdan ideolojik bir bakışla kaleme alındığı düşünülmektedir.

Tüm bunlara ek olarak; seçili haber metninin birinci el kaynak olarak kabul edilen gazete muhabirlerinin elinden çıktığı görülmektedir. Haberin ideolojik yapısının bu nedenden kaynaklandığı söylenebilir. Çünkü gazetelerin kendi çalışanı olan muhabirler metni kurgularken yayın politikalarındaki egemen söylemleri daha baskın bir biçimde kullanmaktadırlar. Bu haberleri, ajans haberlerinden ayırt eden de budur. Ajans haberleri, hâlihazırda kurgulanmış söylemsel metinlerdir ve bu sebeple herhangi bir gazetenin ya da basın kuruluşunun görüşlerini doğrudan yansıtmamaları olasıdır.

Çözümleme 3: Dünya gazetesi tarafından 3 Şubat 2014 tarihinde "Vergi Vermeyen Esnaf Haksız Rekabet Yaratıyor"[8] başlığıyla yayınlanan haber incelendiğinde seçilen haber metninin başlığının makro düzeyde yer alan ekonomi teması ile kurgulandığı görülmektedir.

Sığınmacılar başlıkta etnik kimlikleri ile yer alarak 'Suriyeli' şeklinde sunulmuştur. Gazetenin haber başlığında, "mülteci" ya da "sığınmacı" kavramları yerine genelleştirilmiş bir ifade olan "Suriyeli" kelimesinin tercih edilmesi olumsuz temsilin pekiştirilmesine hizmet etmiştir.

Haberin girişinde olaya ilişkin enformasyon genişletilmiş ancak genelleştirme burada da devam etmiştir. Haberin özet kısmı olan spotta 'biz ve onlar' karşıtlığı

[8] Dünya Gazetesi (2021). *"Vergi Vermeyen Suriyeli Esnaf Haksız Rekabet Yaratıyor"* Vergi vermeyen Suriyeli esnaf haksız rekabet yaratıyor - Dünya Gazetesi (dunya.com) Son Erişim Tarihi: 21 Haziran 2023.

oluşturulmuştur. Ancak bununla birlikte 'mağdur' teması bu defa yerleşik halk üzerinden kurulmuştur. Esnafın kepenk kapatması konusunun vurgulandığı giriş metninde, ekonomideki kötü gidişattan sığınmacılar sorumlu tutulmuştur. Dünya gazetesinin yayınladığı haberin spot kısmı aşağıdaki gibidir:

"Mersinli esnaf, kentte sayıları 250'ye ulaşan kayıt dışı Suriyeli küçük işletmelere denetim getirilmesini istiyor. Esnaf temsilcileri son 3 ayda Suriyeliler ile rekabette zorlanan 200 kadar esnafın kepenk kapattığını ifade etti."

Metinde ana olay sunulurken pek çok medya anlatısında olduğu gibi göçmenlerin bu haber metninde de geleneksel bir tema olan "ekonomik yük teması" ile temsil edildiği dikkat çekmektedir. Van Dijk'e göre yük teması ideolojiye özgü bir durumdur. Bu temayla ve biz/onlar üzerinden kurulan söylem yapısıyla göçmenlerin, yabancıların, azınlıkların ve diğerlerinin toplumsal ve ekonomik sorunların çoğunun nedeni olarak görüldüğü bir anlatı kurgulanır. "Bizim" kısıtlı kaynaklarımızı (barınma, vatandaşlık, iskân, iş vb.) elde tutmamızın tek çözüm olduğu düşüncesi desteklenir (Dijk, 2019, s.112).

Seçili haber metninde de sığınmacılara yönelik bu tip bir anlatı yapısı kurulmuştur. Sayıların verilmesiyle olayın dozu arttırılmıştır. Ayrıca metinde bir ekonomik yer değiştirme durumu sorunsallaştırılmıştır. Çoğu haber anlatısında olduğu gibi savaş gerçeğinden uzak sunulan sığınmacı haberlerinde kurulan karşıtlık burada, bizden olmayana tanınan ayrıcalık şeklinde kendine yer bulmuştur.

Haberde, Suriye uyruklu dükkân sahiplerinin denetime tabii tutulmadığı, vergi vermedikleri, sigortasız işçi çalıştırdıkları yönünde bilgilere rastlanmaktadır. Ancak bilindiği üzere vergi denetimleri, bağlı bulunulan il ve ilçelerdeki vergi müdürlükleri tarafından yapılmaktadır ve istisna kabul edilmeksizin her bir işletme vergiye tabiidir. Dolayısıyla Suriyeli sığınmacılara vergi ödememe gibi bir ayrıcalığın ya da muafiyetin tanınması söz konusu değildir. Bir işletme ancak kaçak olması halinde vergi ödememektedir. Ancak haber metnine bu durum bu şekilde yansıtılmamıştır. Esnafın sığınmacılar dolayısıyla kepenk kapattıklarına yönelik bir panik havası

yaratılmıştır. Bu panik havasının dozu "çatışmalar çıkabilir" önermesiyle arttırılmıştır.

Seçili haberde dikkat çeken bir diğer husus 'hijyen' konusudur. Burada da 'biz ve onlar' ayrımı yine devreye girmektedir. Haberde, Türk esnafına gıda kodeksi, hijyen, iş sağlığı güvenliği gibi çeşitli mevzuatların uygulandığı ancak Suriyeli esnaf için bu şartların hiçbirinin gözetilmediği belirtilmiştir. Kurulan bu söylem ile birlikte Suriyeli sığınmacıların işlettiği işyerlerinin hijyene uygun olmadığı yönünde bir algı oluşturulmuştur.

Habere konu olan olayların art alanı ve bağlam bilgisi yeterince açık değildir. Yapılan haber bölgede yaşayan yerel halktan esnaf ile sığınmacılar arasında geliştiği belirtilen haksız rekabet ile ilgilidir. Bu haksız rekabetin pekiştirilmesi için sayılara yer verilmiştir. Haberin bütününde genelleştirmeye gidilerek sığınmacılar mali yük kategorisinde işsizliğin sebepleri arasında gösterilmiştir.

Çözümlenen haberde gazetenin haber kaynağı kendi muhabiridir. Olay tarafı açısından tek yanlı bir sunum benimsenmiştir. Haberde yalnızca tek bir tarafın görüşlerine yer verilmiş, haber Mersin Esnaf ve Sanatkârlar Odaları Birliği Başkanı'nın açıklamaları üzerinde kurgulanmıştır. Vergi konusunda iddia edilen ayrıcalık konusunda Suriyeli esnafın görüşlerine ya da konu ile ilgili yasal mevzuata başvurulmamıştır.

Çözümleme 4: Sabah gazetesi tarafından 25 Mayıs 2021 tarihinde "Son 5 Ayda 21 Bin Kaçak Göçmen Yakalandı"[9] başlığıyla yayınlanan haber incelendiğinde seçilen haber metninin başlığında zaman ve sayı bilgilerine yer verildiği dikkat çekmektedir. Buna ek olarak başlıkta asayişin sağlandığına vurgu yapılmaktadır. Gazetenin hükümete yakın bir yayın politikası güttüğü düşünüldüğünde, başlıkta verilmek istenen bilginin güvenlik açısından iç rahatlatıcı bir kurgu ile tasarlanmış olduğu söylenebilir. Ancak buna rağmen aksi yönde etki etmesi de mümkündür. Çünkü

[9] Sabah Gazetesi (2021). *"Son 5 Ayda 21 Bin Kaçak Göçmen Yakalandı"* https://www.sabah.com.tr/gundem/2023/05/25/son-5-ayda-21-bin-kacak-gocmen-yakalandi Son Erişim Tarihi: 20 Haziran 2023.

başlıkta verilen sayı çok büyüktür ve bu durumun yerleşik halkta panik havası oluşturması olası görünmektedir.

Haber girişinde olayın gerçekleştiği yer ve zaman bilgisi verilerek enformasyon genişletilmiştir. Metinde, olay hakkında özet bilgiye verilmiştir. Sabah gazetesinin yayınladığı haberin spot kısmı aşağıdaki gibidir:

"İstanbul'da düzenlenen operasyonda 29 kaçak göçmen yakalandı. 2023 yılının ilk beş ayında yapılan 21 bin 512 düzensiz kaçak göçmenin gözaltına alındığı belirtildi."

Haberin gövdesinde yani ana olay kategorisinde olayın aktörleri açık bir biçimde verilmiş ve olay hem aktif hem de pasif cümleler kullanılarak detaylandırılmıştır. Metnin temasının yine 'tehdit' ve 'güvenlik' olduğu ancak tehdidin bertaraf edildiğine dair çokça vurgu yapıldığı görülmektedir. Bu durum gazetenin hükümete yakınlığı ile ilişkili kabul edilmektedir.

Olayın nerede gerçekleştiği, kimler tarafından ne zaman gerçekleştirildiği ve bir takım sayısal veriler metinde kendine yer bulurken art alan ile ilgili bilginin bulanık olduğu görülmektedir. Göçmenlerin neden ve nereden kaçtıkları bilgisi verilmemektedir. Olayın bağlamının ise 'kaçak göçmen' kullanımı üzerinden 'güvenlik' ve 'tehdit' teması üzerine oturtulduğu görülmektedir.

Çalışma kapsamında incelenen haber metninde haber kaynağı gazete muhabiridir. Haberde yer alan istatiksel bilgilerin alındığı kaynak açıkça belirtilmemişse de bu bilgilere erişmek için polis ve adliye kaynaklarının kullanıldığı açıktır. Özetle, seçili haber metninde kurulan temsil ile sığınmacıların görece olumsuz nitelikleri ön plana çıkartılmak istenmiştir.

Sonuç olarak; çözümleye dahil edilen muhalif ya da iktidara yakın gazetelere konu olan sığınmacı haberleri, çoğunlukla olumsuz anlamlarla yüklü temalar ile kaleme alınmıştır. Bazı durumlarda gazetelerin ideolojik yönleri fark etmeksizin yayınlanan haberlerdeki tonlamaların birbirine yakın olduğu görülmüştür.

Muhalif olduğu düşünülen gazetelerin eğer konu iktidarı sığınmacı hakları bakımından eleştirmekse mültecilerin mağduriyetlerini ön plana çıkardıkları fark edilmiş bazı durumlarda ise tam tersi şekilde ülkedeki mülteci varlığı ya da mültecilere tanınan haklar eleştiriye tabii tutularak hem iktidarın sığınmacı politikası eleştirilmiş hem de halkın korkuları üzerinden bir panik havasının yaratılması amaçlanmıştır.

İktidara yakın gazetelerde de durum farklı değildir. Bu gazetelerin hükümetin sığınmacılar ile ilgili ajandasını takip ettikleri ve olaya daha çok dış politika açısından yaklaştıkları dikkat çekmiştir. Buna rağmen haber anlatısında kullanılan dilde muhalif gazetelerle aralarında küçük nüansların olduğu görülmüştür. Dolayısıyla haber anlatılarında sığınmacılar genel olarak nesneleştirilmiştir denebilir.

6. TARTIŞMA

Medyanın tepkisi aşırı ve basmakalıp mı? Objektif mi? Yanıltıcı mı? Yönlendirmeci mi?

Göç ile ilgili literatür tarandığında ve yapılan araştırmalara göz atıldığında göçmen/mülteci/sığınmacılarla ilgili bilgilerin pek çoğunun medya aracılığıyla dolaşıma sokulduğu görülmektedir. Metin çözümlemelerinin hemen hepsinde medyanın toplumsal temsilleri, ilişkileri, yapıları konuşma veya metin içinde çeşitli araçlar kullanarak inşa ettiği dikkatlerden kaçmamaktadır.

Ancak medya, toplumsal temsilleri inşa etme işlevinin yanında, bu temsilleri normalleştirmekte, değer yargısı haline getirebilmekte veya meşrulaştırabilmektedir. Bunu yaparken kullandığı araçlardan biri de 'söylem'dir. Van Dijk'in de belirttiği üzere "söylem ve kavramın zihni boyutları toplumsal durum ve yapılarla örtülüdür." (Van Dijk, 2019, s. 21). Bu yapılar medya anlatılarından bağımsız değildir. Hatta iç içe geçmiş vaziyettedir. Dolayısıyla söylem ideolojiktir.

Grupların görüş ve tutumlarını etkileyen ideolojiler; grup etkileşimi, grubun birlikte hareket edebilmesi, görüş ve tutumların yeniden üretilebilmesi için önemlidir. İdeolojik temelde oluşturulan yargılar, gruplar arasındaki değişken değerler ile genel prensiplerin varlığını gerektirir. Bunlardan biri de gerçekliktir ve gerçeklik ölçütü de gruba özgüdür. Çünkü gerçeğe dayanan inançlar bir grup tarafından paylaşıldığında ideolojik temel edinecek kadar toplumsallaşma eğilimi gösterir. Van Dijk'e göre (Van Dijk, 2019, s. 89-111);

> *"Eğer genel bir kültür, üyelerinin ortak algılarını tanımlayan, genel kabul görmüş, tartışmaya kapalı inançlara sahipse o zaman bu tür inançları ideolojik olarak kabul etme eğiliminde oluruz. İdeolojiler hemen göze çarpmıyor ve ortak algıyı tanımlıyorsa daha etkilidirler."*

Tüm bu bilgiler ışığında; çalışmanın 'Araştırma Bulguları' başlığı altında 'Eleştirel Söylem Çözümlemesi' yönetimi ile yapılan haber çözümlemelerinde de görüldüğü üzere;

- ✓ Medya, göçmenler ile ilgili haberleri kurgularken tepkinin dozunu kaçırabilmektedir. Bu kapsamda, bazı olumsuz ifadeler tüm açıklığıyla medya metinlerinde kendine yer bulmaktadır. Ve göç ile ilgili haberler çoğu zaman kamuoyuna panik, korku, kaygı ve endişe tonunda iletilmektedir.
- ✓ Haberlerde art alan veya bağlam bilgisine tam olarak değinilmemesi ideolojik bir tutuma işaret ederken, olayın taraflarının tamamının görüşlerine yer verilmemesi de haber metinlerinin objektiflikten uzak olduğunu göstermektedir.
- ✓ Medya, toplumda veya sosyal medyada dedikodu şeklinde ortaya çıkan bazı yargıları doğrulamaksızın, resmi kaynaklara başvurmaksızın yayınlayarak kimi zaman yanıltıcı veya yönlendirmeci anlatılar kurabilmekte ve bu böylelikle göçmenlikle ilgili olumsuz tutumları destekleyebilmektedir. Bu da göçmenlere ilişkin streotipleştirmeye yol açması kaçınılmazdır. Haber metinlerinde geçen bir bilgiyi teyit edecek mercii kamuoyu olmadığından, medyanın bir bilgiyi sunarken doğruluk süzgecinden geçirmesi ve etik kuralları ihmal etmemesi gerekmektedir.

Göçmenlere sahte nitelikler yükleme durumu söz konusu mu? Göçmenlere/mültecilere/sığınmacılara sürekli olarak yakıştırılan bir takım stereotipik özellikler var mı? Ya da medya bir göçmen profili yaratmaya çalışıyor mu?

Sahte nitelik atfetme süreci, belirli bir teori ya da eylem planını destekleme işlevine sahiptir ve rastgele değildir. Bu süreçte medya birleşik bazı imgeler oluşturabilir. Bilindiği üzere kamuoyunda mevcut bazı stereotipler bulunmaktadır. Irksal stereotipleştirmede bunlardan birisidir.

Bu çalışma kapsamında yapılan çözümlemede; haber metinlerde sürekli olarak "Suriyeli" tanımlamasına yer verildiği görülmüştür. Olumsuz çağrışımlarla yüklü bu ifadenin toplumda "biz" ve "onlar" karşıtlığının yerleşmesine neden olduğu düşünülmektedir. Yine aynı ifadenin genellikle kötü ya da olumsuz haberler söz konusu olduğunda adeta küçümseyici bir tonda kullanıldığı fark edilmiştir.

Böylelikle Suriye uyruklu bir sığınmacı "Suriyeli" olarak anıldığında ideolojik arka plan tüm olumsuz çağrışımları ile devreye girmektedir. Bu da kamuoyunda sığınmacılara yönelik olarak tehdit algısının artmasına ve ırksal stereotiplerin yanına bir de suçlu, suça yatkın, ekonomik yük vs. gibi niteliklerin dahil olmasına yol açmaktadır.

Medya, kamusal otorite veya kontrol grubu olarak kabul edilenlerin, göçmenler hakkındaki görüşlerine yer verirken daha çok hangi temaların üzerinde duruyor?

Eleştirel söylem çözümlemesi vasıtasıyla incelenen haberlerde sığınmacılara yönelik olarak olumsuz durum veya tutumların pekiştirildiği görülmektedir. Sığınmacıları konu eden haber anlatılarında yaygın olarak abartılı ifadelere rastlanmış, biz ve onlar karşıtlığının temel bir dayanak olduğu fark edilmiştir.

Haber metinlerinde sığınmacılar, genel olarak "sorun" bağlamında değerlendirilmekte ve bu durum pek çok farklı tema ile desteklenmektedir. Ancak metinlerde en çok dikkat çeken tema "ekonomik yük" teması olmuştur. Bunun yanı sıra sığınmacıların 'tehdit' ve 'güvenlik' temaları çerçevesinde sunuldukları da görülmüştür. Araştırma boyunca incelenen haber metinlerinin iktidar yanlısı veya muhalif gazeteler fark etmeksizin göçmen/mülteci/sığınmacılar konusunda araçsal bir yaklaşım sergiledikleri dikkatlerden kaçmamıştır. Bu bakımdan göçmen / mülteci / sığınmacılar kimi durumlarda iktidarın politikalarını eleştirmek için bir tehdit, mali yük, güvenlik sorunu olarak gösterilmiş kimi zaman ise iktidarın yapamadığı veya yapmadığı düzenlemeler kapsamında mağdur olarak sunulmuştur.

Pek çok araştırmada olduğu gibi bu çözümlemede de göçmenlerin varlığı daha çok harcanan paralar ve ülkede var olan sığınmacıların sayısı üzerinden gündeme gelmiş, olayların insani boyutu ya da süregiden iç savaş ve sığınmacıların geldikleri yerlerdeki durumun vahameti göz ardı edilmiştir.

7. SONUÇ

2011 yılında Suriye'de başlayan iç savaş sonucunda milyonlarca insan ülkelerinden ayrılmış ve komşu ülkelere sığınmıştır. Bu süreç içerisinde hemen tüm Avrupa ve büyük oranlarda göç alan komşu ülkelerdeki KİA'lar, kamusal alanda korku, panik ve kaygıların çıkış noktası sayılabilecek ve haber değeri oldukça yüksek olan "göç krizi" konusuna eğilmiştir.

Göç konusu neredeyse tüm gazete başlıklarında, televizyon haberlerinde, sosyal medyada ve politikacıların söylevlerinde kendine yer bulmuş ve en basit anlatımla kamusal korkuların, kaygıların hem odak hem de çıkış noktası olagelmiştir.

Bauman'ın da deyişiyle bu süreç içerisinde KİA'lar tarafından kurgulanan haber anlatılarında göç krizi, *kanaat oluşturucuların açtığı insan zihni ve duygularını işgal etme ve tabi kılma yönündeki daimi savaşın politik doğrucu bir tür kod adı* olarak hizmet etmiş ve yapılan haber yayınlarının etkisi hakiki bir moral paniğe neden olmaya başlamıştır (Bauman, 2019, s.9).

Bilindiği üzere kitlesel göç yeni bir olgu değildir ve neredeyse modern dönemin başından itibaren insan hayatına etki eden bir fenomen olmaya devam etmektedir. Ancak günümüzdeki temel sorun son dönemlerde Avrupa'ya sığınmak isteyen mülteci ve göçmen sayılarındaki büyük sıçrayıştır. Bu artışın nedeni ise hiç kuşkusuz Orta Doğu coğrafyasında yer alan istikrarsız devletler ve bölgede süregiden savaşlardır.

Bauman'a göre bölgedeki bu durum, Irak ve Afganistan'a düzenlenen askeri seferlerin ikincil hasarıdır ve gayrisafi milli hâsıla hırsı içindeki hükümetlerin örtük desteği ile silah endüstrisi tarafından beslenen ve bir noktadan sonra kontrolden çıkan küresel silah ticaretinin bir eseridir (Bauman, 2019, s.12). Bunun bir sonucu olarak da keyfi şiddet düzeninden ya da hâlihazırda süregiden savaştan kaçarak başka ülkelere yönelen insanların sayısı, ekonomik nedenlerle göç edenlerin sayısını geçmeye ve göç akışı dengesizleşmeye başlamıştır.

Söz konusu dengesiz akış en çok komşu ülkeleri etkilemiş özellikle Türkiye en çok Suriyeli sığınmacı barındıran ülkelerin başını çekmiştir. Savaşın ilk yıllarında 'misafir' olarak görülen sığınmacıların 2014 yılından başlayarak kitlesel olarak ülke sınırlarına yönelmesiyle Türk kamuoyunda endişe ve panik havası hâkim olmaya başlamıştır. Bu süreçte yerel ve ulusal medya, ülkenin neredeyse tamamında yaşayan Suriyeli sığınmacıları mercek altına almış ve medya anlatılarında paniğe varacak düzeyde bir söylem tarzı benimsemiştir.

Bu aşamada uluslararası hukukta yeri olmayan, daha çok etnisiteye gönderme yapan ve bir takım olumsuz anlamlarla yüklü 'Suriyeli' kelimesi yaygın bir biçimde kullanılmaya başlanmıştır. Günlük pratiklerin kurgulandığı ve yine günlük pratiklerin doğası gereği söyleme dönüştüğü haber metinlerinde söz konusu ifade artık bir risk faktörüne işaret eder hale gelmiş ve mali yük, huzursuzluk, suça yatkın olma, hainlik, korkaklık vb. gibi çağrışımlara neden olmuştur.

Bilindiği üzere bir şeyi moral panik olarak adlandırmak, onun hiçbir şekilde var olmadığı, bir yanılsama olduğu anlamına gelmemektedir. Ancak bir olaya moral panik etiketinin yapıştırılması, o olayın kendi içinde ya da daha ciddi pek çok konuya göre nispeten abartıldığı anlamına gelir.

Kamuoyunda abartılmaya müsait olabilecek mültecilik ya da sığınmacılık gibi etnisite ile çerçevelenmiş konularda ise medya toplumda üzerinde uzlaşı sağlanmış bazı düşünceleri ön plana çıkarır. Bu düşünceler Cohen tarafından şu şekilde sıralanmıştır (Cohen, 2019, s. 42):

- ✓ Ne kadar mülteci türü varsa uzak tutmalıyız.
- ✓ Bu insanlar kendilerini kabul ettirmek için daima yalan söylerler.
- ✓ Katı seçilebilirlik kriterleri ve güvenirlik testleri kullanılmalıdır.

Ancak ne var ki savaş gibi olağanüstü koşullar altında ülkelerini terk eden sığınmacılar ile refah ülkelerinde iyi bir yaşam umuduyla başka ülkelere göç edenler arasında ciddi anlamda fark vardır ve milyonlara varan kitlesel göçlerde seçilebilirlik kriterlerinin uygulanabilmesi demek, pek çok mültecinin insan haklarından ya da

insani yaşam koşullarından ne kadar süreceği belli olmayan bir zaman dilimi için mahrum kalması anlamına gelir.

Göç konusu tam da bu sebeplerden ötürü moral panik oluşturmaya oldukça elverişlidir. Önce yerel medya ile ana akım medyada genelleştirmeye gidilerek nüanslar ortadan kaldırılır, sıra dışı olan bir olay söz konusu grup için sıradan hale gelir ve küçümseyici/aşağılayıcı etiketler herkese yapıştırılmaya başlanır. İlk aşamada tekil olaylar paniğe neden oluyor gibi görünse de aslında anlatı genel anlamda reddediş içerir. Medyada kimi zaman açıkça düşmanlığa varan bir dil kullanılır ve sığınmacılara daima kendi ülkelerine dönmeleri önerilir.

Buna göre medya moral panik durumlarında üç rolden en az birini üstlenir; Medya; haber değeri taşıdığı düşünülen sapkın ya da toplumsal sorunları filtreleyerek moral panik adayını seçmek adına *gündem belirleyebilir*, moral panik retoriği için anlamı keskinleştirebilir ya da aşırı basitleştirebilir ve böylelikle *imgeleri iletebilir*, sessizliği bozarak *hak talebinde bulunabilir* ya da *suçluların adını verebilir* (Cohen, 2019, s. 49):

Medya, bazı araçları kullanarak anlatılar kurgulayabilir ve bu anlatılarla topluma bir takım fikirleri empoze edebilir. Örneğin bazı kültürler şiddetle veya suça yatkınlıkla ilişkilendirir. Belli konuları haber yaparak endişe, öfke ve panik yaratabilir. Bir topluluğun tümü ya da bir kısmı etiketlenir.

Moral panikte medyanın yukarıda sayılı durumlar için kullandığı araçlardan biridir. Moral panikler, iktidar için bir rıza kaynağı olarak işlev görebilir. Bu haliyle toplumun inançlarını denetleyebilir veya düzenleyebilir. Bazı değerler üzerinde fikir birliği oluşturabilir ve böylesi bir fikir birliğinin günlük yaşamda yeniden üretilmesine imkân verecek temsillerin sürdürülmesi adına, grup içi hâkimiyeti tehdit edebilecek sapkınları ve muhalifleri yani "içerideki düşmanı" cezalandırmak isteyebilir. Veya bu cezalandırma sistemi sadece hâkimiyetin pekişmesini sağlamak için bir tür sistem sınama aracı olarak kullanılabilir.

Bilindiği üzere bazı tutumlar; farklılık, sapma, tehdit gibi benzer boyutlar tarafından organize edilir. Sayılan üç durum, her ne kadar sessiz ve derinden ideolojik alana nüfuz etmişse de bazı durumlar için, kimi zaman daha *yaygaracı* ya da *gürültücü* hatırlatmalar gerekebilir. Genelde kısa süreli olmaları bakımından pratik sonuçlar elde etmek için elverişli görünse de moral paniklerin bu yönüyle ideolojik olanı tekrar tekrar doğruladığı söylenebilir.

Bu çalışmanın bir diğer konusu olan hipergerçeklik teorisi, göç ve moral panik kuramı bağlamında değerlendirildiğinde ise yine simülasyonun en önemli aracı olan medyanın devreye girdiğini görürüz. Medya, göç ve göçmen konularında ciddi boyutta enformasyon üretir. Öyle ki savaş, savaştan kaçan insanlar, sınırlarda, ya da kamplarda bekleyen sığınmacılar bir içerikten ibaret hale gelir.

Bu enformasyonlar ise çoğu zaman moral panikler vasıtasıyla servis edilir. Daha önce anlatıldığı üzere moral paniklerde orantısızlık söz konusudur. Bu durum da kendini enformasyon akışı ve stereotipleştirmede gösterir. Medya çok miktarda anlam üretir ve kendi ürettiği anlamlara öyle yaslanır ki gerçeğin varlığı şüpheli hale gelir.

Yukarıda sayılan nedenlerle ve KİA'ların meseleye bakış açılarının daha çok bir nesne üzerinde tahakküm kurma ilişkisi şeklinde olması dolayısıyla da göç veya göçmen kavramları önce bazı sembollere indirgenir sonrasında ise 'gerçeklikten' uzaklaşır. Moral panikler, anlamın nötralize edilip ortadan kaldırılmasına ya da yeni bir gerçekliğin kurgulanmasına hizmet ettiklerinden ötürü hipergerçeklik için uygun ortamlar yaratırlar.

Sonuç olarak; gerçek bir savaş ile savaşın göstergesi olan haberlerin artık neredeyse ayırt edilemez hale geldiği günümüzde göçmenlik artık imajinatif bir şey ya da sanal bir gerçeklik haline gelmiş gibi durmaktadır.

Gerçek ve gerçeği temsil eden şey arasındaki ayrımı oluşturan referans noktaları sıvılaşmış ve göstergelerin gösterdikleri asıl gerçeklikten daha önemli bir hale gelip asıl gerçekliği kendi adlarına küçültüp çürütmüştür. Yani bu durumda artık saf bir

gerçekliğin olmadığını söyleyebiliriz. Gerçek, işlemsel bir hale getirilip sanallaştırılmıştır/üretilmiştir. Gerçekliğin sanallaşması, bu sanallığın günlük pratikler içinde dolaşıma sokulmasından ileri gelmektedir ve bu durumun kaynağı medyadır.

Bu durumda moral panik kuramı ve hipergerçeklik teorisi bir arada düşünüldüğünde gerçekliğin inşası ya da sanallaştırılmış gerçeğin dolaşıma sokulmasında temel bir araç olan medya bu yönüyle tüm bu sürece toplumsal bir boyut kazandırmaktadır. Medya aracılığıyla topluma sunulan sanallaşmış/kurgulanmış gerçeklik toplumun üyeleri tarafından temel gerçeklik yani toplumun gerçekliği olarak algılanır (Yurdakul, 2019, s. 68).

Bilişsel açıdan yaklaşıldığında topluma ait bir gerçeklik artık bireyin de gerçekliği haline gelmiştir. Dolayısıyla karşılıklı bir etkileşim söz konusudur. Bu da toplumsal gerçekliğin etkileşimler vasıtasıyla üretildiğini gösterir. Böyle bir durumda ise saf/mutlak gerçeklik nedensellik bağının da kırılganlaşmasıyla artık yitirilmiştir.

KAYNAKÇA

Adanır, O. (2008). *Simülasyon Kuramı Üzerine Notlar ve Söyleşiler*. İstanbul: Hayal Et Kitap.

Aytaçlı, B. (2012). *Durum Çalışmasına Ayrıntılı Bir Bakış*. Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi Cilt 3. Sayı 1. 1-9.

Baltacı, A. (2018). *Nitel Araştırmalarda Örnekleme Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme*. Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7 (1), ss. 231-274.

Baudrillard, J. (2006). *Sessiz Yığınların Gölgesinde Toplumsalın Sonu.* Ankara: Doğu Batı Yayınları.

Baudrillard, J. (2019). *Şeytana Satılan Ruh ya da Kötülüğün Egemenliği*. Ankara: Doğu Batı Yayınları.

Baudrillard, J. (2020). *Nesneler Sistemi*. Ankara: Doğu Batı Yayınları.

Baudrillard, J. (2021). *Simgesel Değiş Tokuş ve Ölüm*. Ankara: Doğu Batı Yayınları.

Baudrillard, J. (2021). *Simulakrlar ve Simulasyon*. Ankara: Doğu Batı Yayınları.

Bauman, Z. (2019). *Kapımızdaki Yabancılar*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Cohen, S. (2019). *Halk Düşmanları ve Ahlaki Panikler*. (D. Türker, Çev.): Ankara: Heretik Basın Yayın.

Çoban, B., Özarslan, Z. (2020). *Söylem ve İdeoloji*. İstanbul: Su Yayınları.

Dağ, A. (2021). *Ölümcül Şiddet*. İstanbul: Ketebe Yayınları.

Demir, A. (2010). *Bir Siyasi Korku Aracı Olarak Medya*. Birinci Uluslararası Felsefe Kongresi Eşitlik, Özgürlük ve Kardeşlik. 14-16 Ekim 2010. Bursa: Uludağ Üniversitesi. 725-731.

Dijk, T. A. van. (2019). *İdeoloji: Multidisipliner Bir Yaklaşım*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Doğanay, Ü., Çoban Keneş, H. (2016). *Yazılı Basında Suriyeli 'Mülteciler': Ayrımcı Söylemlerin Rasyonel ve Duygusal Gerekçelerinin İnşası*. Mülkiye Dergisi, 40 (1), ss.143-184.

Eral, A. G. (2018). *Medya, Gençlik, Suç ve Ahlaki Panik*. İstanbul Arel Üniversitesi İletişim Çalışmaları Dergisi Cilt 7. Sayı 14. 113-134.

Galtung, J., Ruge, M. (1965). *The Structure of Foreign News: The Presentation of the Congo, Cuba and Cyprus crises in Four Norwegian Newspapers*, Journal of International Peace Research. Cilt:2 Sayı: 1. 64-91.

Girgin, A. (2000) *Yazılı Basında Haber ve Habercilik Etik'i*. İstanbul: İnkılap Yayınevi.

Goode, E., Ben-Yehuda, N. (2007). *Ahlaki Panik ve Toplumsal Hareketler: Kültür, Politika ve Toplumsal İnşa Süreci*. Çev: Ahmet Uysal, Tezkire.Sayı: 46-47. 87-113.

Güçlü, A.; Uzun, E.; Uzun, S.; Yolsal, H. Ü. (2003). *Felsefe Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları

Hall, S.; Crıtcher, C.; Jefferson, T.; Clarke, J.; Roberts, B. (1978). *Policing the Crisis: Mugging, The State, and Law and Order*. London: The Macmillan Press LTD.

İrvan, S. (Der.). (2002). *Medya Kültür Siyaset*. Ankara: Pharmakon Yayınevi.

Jewkes, Y. (2008). *Media and Crime*. London: Sage Publications Ltd.

Kayaoğlu, A., Kıreş, A.Ç., Gökda, R. (2014). *Sosyal Psikoloji-1*. Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayını.

Kırçıl, A.G. (2009). *Medya, Gençlik, Suç ve Ahlaki Panik İlişkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi.

Mutlu, E. (1998). *İletişim Sözlüğü*. Ankara: Ark Yayınları.

Özer, Ö. (2020). *Haber Söylem İdeoloji: Eleştirel Haber Çözümlemeleri*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Özgüden, M. (2015). *Hegemonya ve Politik Toplum*. Ankara: Phoenix Yayınevi.

Subaşı, M., Okumuş, K. (2017). *Bir Araştırma Yöntemi Olarak Durum Çalışması*. Dergipark, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. Cilt: 21. Sayı:2. 419-426.

Thompson, K. (1998). *Moral Panics: Key Ideas.* London, UK: Routledge.

Uluç, G. (2009). *Medya ve Oryantalizm: Yabancı, Farklı ve Garip Öteki*. İstanbul: Anahtar Kitaplar.

Yıldız, S., Sümer, H.H. (2010). *Medya ve Ahlaki Panik*. Academia, Erciyes Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi. Cilt: 1. Sayı: 3. 35-46.

Yurdakul, H. (2019). *Damgalama ve Çerçeveleme Boyutlarıyla Yazılı Basında Suriyeli Göçmenler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi.

BBC (2021). *"Mülteci krizi: Türkiye ile AB arasındaki 'göçmen anlaşması' neleri kapsıyordu?"* https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-51724776 Son Erişim Tarihi: 15 Haziran 2023.

Dünya Gazetesi (2021). *"Vergi Vermeyen Suriyeli Esnaf Haksız Rekabet Yaratıyor"* Vergi vermeyen Suriyeli esnaf haksız rekabet yaratıyor - Dünya Gazetesi (dunya.com) Son Erişim Tarihi: 21 Haziran 2023.

Sabah Gazetesi (2021). *"Son 5 Ayda 21 Bin Kaçak Göçmen Yakalandı"* https://www.sabah.com.tr/gundem/2023/05/25/son-5-ayda-21-bin-kacak-gocmen-yakalandi Son Erişim Tarihi: 20 Haziran 2023.

Sözcü (2016). *"Misafirler (!) Suç Makinesi Gibi"* https://www.sozcu.com.tr/2016/gundem/misafirler-suc-makinesi-1230634/ Son Erişim Tarihi: 20 Haziran 2023.

Yeni Şafak (2016). *"Mülteci Paniği"* https://www.yenisafak.com/gundem/multeci-panigi-2406736 Son Erişim Tarihi: 21 Haziran 2023.

EKLER

EK-1: SÖZCÜ GAZETESİ - MİSAFİRLER (!) SUÇ MAKİNESİ GİBİ

SÖZCÜ GAZETESİ- 15 MAYIS 2016

Ülkelerindeki iç savaştan dolayı Türkiye'ye sığınan mülteciler suç makinesi çıktı.

Bu yıl içinde Suriyelilerin karıştığı 'kasten yaralama' ve 'hırsızlık' gibi suçlar ön sıralarda yer alıyor. Kilis'te işlenen suçların yüzde 30'u da Suriyelilerden kaynaklandı.

GAZİANTEP'TE 1.926 VAKA

50 bini aşkın Suriyeli'ye ev sahipliği yapan Gaziantep'te Suriyeliler'in karıştığı suç sayısının, 2015'te bin 926 olduğu bildirildi. Gaziantep'te Suriyeliler'in karıştığı suçlar şöyle:

Kasten yaralama: 238, İş yerinden hırsızlık: 44, Kapkaç: 14, Kasten öldürme: 7, Taksirle yaralama: 248, Şüpheli ölüm: 17, Tehdit: 59, Fuhuş ve küçük yaşta ilişki: 12, Evden hırsızlık : 30, Oto ve otodan hırsızlık: 21, Hürriyetinden yoksun bırakma: 30, Çocuk istismarı: 8, Cinsel taciz: 6.

KİLİS'TE SUÇ ORANI YÜZDE 30

85 bine yakın Suriyeli'nin kaldığı Kahramanmaraş'ta, Suriyeliler'in karıştığı ve kayıtlara geçen suç sayısının 985 olduğu kaydedildi. Bu suçlardan bazıları şöyle:

Kasten yaralama: 183, Taksirle yaralama:241, Evden hırsızlık: 14, İşyerinden hırsızlık: 17, Açıktan hırsızlık: 28, Görevli memura mukavemet: 3, Cinsel suçlar: 9, Gasp: 11, Parada sahtecilik: 8, Kaçak sigara: 167.

Öte yandan, 34 bin Suriyeli'nin kaldığı Kilis'te ise Suriyeliler'den kaynaklanan 3 bin 400 asayiş olayı meydana geldi. Suriyeliler'den kaynaklanan suç oranının kentte yüzde 30'u bulduğu bildirildi.

EK-2: YENİ ŞAFAK GAZETESİ- MÜLTECİ PANİĞİ

YENİ ŞAFAK- 9 ŞUBAT 2016

Suriye krizine çözüm bulma konusunda ayak direten Avrupa, mülteci meselesi söz konusu olunca alarma geçiyor. Yeni göç dalgası başlar başlamaz apar topar Ankara'ya gelen Merkel, Avrupa'yı mülteci krizinden kurtarma yükünü de Türkiye'ye yüklemeye çalışıyor.

Yaşanan insani dram karşısında çok kötü sınav veren, mültecilere karşı sınırlara tel örgüler çeken, bir şekilde Avrupa'ya ulaşanları geri göndermeye hazırlanan, Ege Denizi'nin mülteci mezarlığına dönmesine zemin hazırlayan ve mültecilere ırkçı bir bakışla tavır alan Avrupa, sorunun çözümünü de Türkiye'ye ihale etmek istiyor. Merkel'in Türkiye ziyaretleri Suriye krizine çözüm arayışı yerine Avrupa'yı bu yeni göç dalgasından kurtarmayı amaçlıyor.

TÜRKİYE BEKÇİLİĞE ZORLANIYOR

Göç krizi büyüdükçe endişesi daha da artan ve Türkiye ile işbirliği yapılması için Avrupa ülkeleri arasında diplomatik mekik dokuyan Merkel, 3 milyar Euro'luk fonu pazarlık malzemesi olarak kullanıp, mültecilerin Türkiye'de kalmasının zeminin oluşturmaya çalışıyor. Böylece, Suriye krizinin en ağır bedelini ödeyen Türkiye'ye yeni bir yük yükleniyor ve Avrupa adına Suriye sınırında bekçilik yapmaya zorlanıyor.

GERİ KABUL ANLAŞMASI TUZAK

Merkel'in dünkü ziyareti, Halep üzerinde rejimin saldırılarının ve Rus hava bombardımanının arttığı ve bölgeden Türkiye'ye 70 binin üzerinde göç dalgasının beklendiği günlerde gerçekleşti. Merkel, 18 Ekim 2015'te İstanbul ziyaretinde verdiği sözlerin ardından sığınmacıların Türkiye'den kontrolsüz çıkışını engelleyecek somut önerileri ve Türkiye'yi destekleyecek projeleri içeren bir dosyayla geldi.

Merkel, Ankara'ya gelmeden önce "Mültecilerden payımıza düşeni almalıyız" sözleriyle AB ülkelerine mesaj verirken, Davutoğlu ile yaptığı ortak açıklamalarda ise, mültecilerin Türkiye'de kalmasını sağlayıcı adımlardan bahsetti. Türkiye'nin ise tüm görüşmelerde Geri Kabul Anlaşmasının savaştan kaçan Suriyelileri içermediğini bir kez daha vurgulayarak, AB ülkelerinin yükü paylaşması gerekliliğinin altı çizildi.

EK-3: DÜNYA GAZETESİ- VERGİ VERMEYEN SURİYELİ ESNAF HAKSIZ REKABET YARATIYOR

DÜNYA GAZETESİ – 3 ŞUBAT 2021

Mersinli esnaf, kentte sayıları 250'ye ulaşan kayıt dışı Suriyeli küçük işletmelere denetim getirilmesini istiyor. Esnaf temsilcileri son 3 ayda Suriyeliler ile rekabette zorlanan 200 kadar esnafın kepenk kapattığını ifade etti.

Mersin esnafı kente göçle gelip ardından işyeri açan Suriye esnafı için denetim istiyor. Gerekli denetimlerin yapılmaması nedeniyle haksız rekabet ortamının oluştuğunu ve buna ayak uyduramayan çok sayıda Mersinli esnafın dükkanını kapatmak durumunda kaldığını açıklayan Mersin Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği Başkanı Talat Dinçer, "Ayrıca çok sayıda Suriye vatandaşı da sigortasız olarak çalıştırılıyor. Bunlara artık denetim getirilmeli" dedi. Son 3 ay içinde rekabet edemeyen 200'ün üzerindeki Mersin esnafının dükkanını kapatmak durumunda kaldığına dikkat çeken Dinçer, "Geçtiğimiz günlerde işsizlik oranları da açıklandı. Mersin'de yüzde 3 oranında artış var. Durumun böyle devam etmesi sosyal sıkıntıları da beraberinde getirir. Gerekli önlemler vakit kaybedilmeden alınmalıdır" dedi.

Son 3 aydır esnafın en büyük sıkıntısı olarak Suriye'den göçle gelen vatandaşların kurallara uymadan işyeri açmasını olduğunu savunan Dinçer, "Bu vatandaşların da geçinmeye ihtiyacı var. İşyeri açmalarında bir sıkıntı bulunmuyor. Ancak bu kurallar çerçevesinde yapılmalı. Aksi halde sorunlar büyür. Bir Türk esnaf ve sanatkarının işyeri açması için istenen belgeler, yapması gereken yükümlülükler var. Vergi kaydı, belediyeden çalışma izni, meslek kuruluşlarına kayıt, ustalık belgesi alınması gibi şartlar var. Türk vatandaş tüm bu şartlara uyarken Suriye'den gelen vatandaşın ne vergisi, ne çalışma ve ne de oturma izni var. Gayri resmi işyeri açıyorlar. Vergi vermiyorlar, Bağkur primi ya da sigorta ödemiyorlar. Bu da haksız rekabete yol açıyor" diye konuştu. Elektrikçi de var erkek berberi de Gıdadan elektrik, elektroniğe, kasap dükkanından berbere kadar her alanda Suriyeli vatandaşın kendi dükkanını açtığını dile getiren Talat Dinçer, "Esnafımızla Suriyeliler arasında çatışmalar başladı ve bunun ileride büyümesinden endişe ediyoruz" ifadelerini kullandı. Türk esnafına gıda kodeksi, hijyen, iş sağlığı güvenliği gibi çeşitli mevzuatlar uygulanırken Suriyeli esnaf için bu şartların hiçbirisinin gözetilmediğini kaydeden Dinçer, "Esnaf odaları birliği olarak yasal şekilde eşit şartlarda ticaret yapılmasını istiyoruz. Bunun dışında yapılan ticarete karşıyız" şeklinde konuştu. Suriyeliler'in inanılmaz bir trafik karmaşasına da neden olduğunu kaydeden Dinçer, "Plakalarda Arapça yazıldığı için şikayet de edilemiyor" dedi.

'Açılan 250 işyeri tespit ettik'

Mersin'de Suriyeliler tarafından şimdiye kadar açılan 250 işyeri tespit ettiklerini, çalışmalarının sürdüğünü dile getiren Talat Dinçer, "Bu sayı her gün artarak devam ediyor. Yollarda da satışlar yapılıyor" şeklinde konuştu. Suriye Platformu'ndan aldıkları bilgiye göre Mersin'de 250 bin civarında Suriye vatandaşının yaşadığını anlatan Dinçer, resmi rakamlara göre ise bu sayının 35-40 bin civarında olduğunu, kalan bölümünün oturma izni dahi olmadan işyeri açtığını, çeşitli dükkanlarda işçi olarak çalıştıklarını söyledi. Dinçer sözlerini, "Gerekli kuralları zamanında koymazsak ileride çok ciddi sıkıntılarla karşılaşabiliriz" diye tamamladı.

EK-4: YENİ ŞAFAK GAZETESİ- SON 5 AYDA 21 BİN KAÇAK GÖÇMEN YAKALANDI

SABAH GAZETESİ-25 MAYIS 2023

İstanbul’da düzenlenen operasyonda 29 kaçak göçmen yakalandı. 2023 yılının ilk beş ayında yapılan 21 bin 512 düzensiz kaçak göçmenin gözaltına alındığı belirtildi.

İstanbul Emniyeti'ne bağlı Göçmen Kaçakçılığıyla Mücadele ve Hudut Kapıları Şube Müdürlüğü Polisleri; Gaziosmanpaşa İlçesi'nde "Kaçak Göçmen Evi" olarak kullanıldığı tespit edilen sekiz farklı adrese eş zamanlı operasyon yaptı.

29 düzensiz kaçak göçmen yakalanarak muhafaza altına alınmıştır. Fatih'te de 17 kaçak göçmen yakalandı. Üç göçmen kaçakçısı gözaltına alındı.

2023 yılının ilk beş ayında yapılan 107 operasyonda göçmen kaçakçılığı yaptıkları tespit edilen toplam 145 kişinin ve 21 bin 512 düzensiz kaçak göçmenin gözaltına alındığı belirtildi.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

ORCID	0000-0002-8511-2700
Adı Soyadı	Yasemin KÜÇER DİLER
Doğum Yeri	MALATYA
Doğum Tarihi	09.10.1983

LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	ANKARA ÜNİVERSİTESİ
Fakülte	İLETİŞİM FAKÜLTESİ
Bölüm	GAZETECİLİK

YABANCI DİL BİLGİSİ

İngilizce	YDS (…..) YÖKDİL (…..) TOEFL (…..) IELTS (…..)
…	

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurum	
Görevi/Pozisyonu	
Tecrübe Süresi	

KATILDIĞI KURSLAR

Kurslar	
Projeler	

YABANCI DİL BİLGİSİ

İngilizce	YDS (…..) YÖKDİL (…..) TOEFL (…..) IELTS (…..)
…	

İLETİŞİM

Adres	
E-mail	